

reant, & ejulatus pro illarum indicio explicentur, tanti tamen momenti vix sunt, ut talis inde emergeret effectus: unde potius dicendum, quod hic materia biliosa aliunde ad primas vias deferatur, quando sub lacte materno aut nutricis, impuritatibus biliosis inquinato, ipsis communicatur, & cum lacte acescente permixta in tenellorum intestinis diu effectum exferit, qui aliquando ad tantum evehitur gradum, ut instar acidi corrosivi tam extrema ani, quam ipsa linteamina corrodat & friabilia reddat.

XIX.

Sub omnium harum causarum materialium concursu merito considerationem quoque meretur causa efficiens, nempe natura.

SCHOL.

Quamvis naturam non accusemus ut ipsius læsionis effectricem (cum ipsa læsio a causa materiali dependeat) tamen natura molestiam ardoris & acrimonix in partibus nervosis, & per illas sentiens, propter ipsius noxam præsentem & imminentem, contra materiam peccantem motibus insurgit, quibus tanquam instrumentali causa, partim humorem serosum, pro vehiculo commodioris ejectionis, congerit, & in intestina affundit, partim motum intestinorum peristalticum extra ordinem auget, ipsamque excretionem in effectum deducit.

CAPUT II.

DE MORBIS EX VITIO LYMPHÆ ET SERI.

Cachexia, & chlorosis.

I.

Cachexia & chlorosis est defædatio ac depravatio externi habitus corporis, quoad colorem & consistentiam, cum mutatione aspectus floridi in pallidum, aut flavescens.

SCHOL.

Affectus hi, tacentibus licet ægris, quasi ipsi loquuntur, ac sese manifestant, dum in utroque illorum faciei color pallidus, habitus corporis turgidulus atque tumidus quasi œdematosus apparet, (als wenn das Fleisch und die Haut von Wasser aufgequellert wären) in eo tamen a tumore œdematoso differens, ut magis pendula & laxa, quam actu tumida sit externi habitus corporis constitutio: dum e contrario sub hydropicis tumoribus strictius dictis, partes spongiosæ a tumore magis extolluntur, & renitentiam aliquam acquirunt.

II.

Differentia quidem inter utrumque adfectum vulgo statuitur, quæ tamen magis accidentalis, quam essentialis, existit.

SCHOL.

Notandum enim est, quod in chlorosi strictè dicta punctum quasi differentiæ ponatur in pallore, magis ad flavedinem inclinante, & quasi aliquantum bilis dilutæ intermixtæ monstrante. Unde, cum hoc quasi ex accidenti contingat, ratione reliquæ indolis autem, causarum, subjectorum etiam generaliter consideratorum, imò ipsius curationis, maxima convenientia adsit, utrumque hic conjungimus adfectum.

III.

Subjecta constituunt in genere persona temperamenti phlegmatici atque sanguinei: femina præ viris, & speciatim virgines.

SCHOL.

Temperamenta molliora & laxiora, propter majorem humoris lymphatici & serosi abundantiam, & abhinc pendentem fibrosarum partium mollitiem, ad extraordinariam relaxationem aptiora existunt.

Sexus sequior præ virili varias ob causas, a genere vitæ, aut excretionum sanguinearum turbis dependentes, huic vitio subicitur: ubi notandum, quod ita dicta chlorosis nunquam sexui virili tribuatur, sed solum ad sexum fœmininum restringatur: ita quidem, ut in hoc etiam sexu non omnibus competat, sed solum virginibus præ maritatis adscribi soleat: unde

unde quoque morbi virginei, & febris virginum nomen tam apud medicos, quam apud vulgum obtinuit: quod ultimum tamen tantæ certitudinis non existit, quin etiam fœminæ maritatæ eidem sub causæ occasionalis accessu, subjici possint.

IV.

Causa materialis proxima est humor lymphaticus, justo spissior ac mucidior, intra fibras partium porosarum cutanearum incarceratus.

SCHOL.

Hic enim partes modo dictas emollit, relaxat, distendit, simulque fibras inter se invicem comprimit, ut puriori sanguini transitum & ingressum intimiorem præcludant: unde, dum humor albidus magis ad extrema cutis penetrat, necessario color in pallidum mutatur, & totus habitus ab emolitione fibrarum, pendulus, laxus & tumescens adparet, simulque magis frigidus deprehenditur.

Quodsi vero humor lymphalis non simpliciter & solitarie hanc causam constituat sed aliquid materiæ biliosæ ipsi permixtum sit, color ille pallidus, & quasi œdematosus declinat in flavescens, qui chlorosi in specie & stricte dictæ tribuitur.

V.

Remotiorem materialem causam constituit serum, diutius cum lymphæ coherens.

SCHOL.

Hoc enim, si a lymphæ debito justoque tempore aut legitima quantitate haud fecernatur, lympham in se gelatinosam, falsedine sua accedente, mucidam reddit, ac minus fluxilem, ut cum sanguine ad peripheriam delata, tanto promptius intra poros hæreat, fibrasque emolliat.

VI.

Antecedens & procatactica causa hujus mali ut plurimum esse solet viscerum, secretionum lymphæ & seri dicatorum, oppilatio atque obstructio.

SCHOL.

SCHOL.

Hoc nomine hepar præcipue, cum aliis partibus glandulosis, huic officio inservientibus, in considerationem venit: quando vel regurgitatorius infarctus sanguinis oppletivus circa venam portæ, vel materiæ mucidæ, aliunde subnatæ atque collectæ, præsentia, quæ meatus ductusque viscerum obliterando & obstruendo, depurationem & sequestrationem dictorum humorum retardat: vel spastica quædam viscerum, aut vasorum strictura angustatoria, transitum liberiores humorum, atque hoc ipso eorundem depurationem sufflaminans, in culpa est.

VII.

Remotiores in hoc ordine causæ esse possunt ac solent:

1. *Excretionum sanguinearum suppressiones:* 2. *Sanguinis nimix profusiones.*

SCHOL.

1. Quando evacuationes sanguinæ, in utroque sexu solennes, supprimuntur, status plethoricus incrementum capit, & oppletiones regurgitatorix in visceribus oriuntur: præcipue si tales suppressiones ab adstringentium, sub variis casibus, febrium, hæmorrhagarum, adhibitorum abusu dependant, & simul actuales viscerum constrictiones spastica concurrant

2. Nimix sanguinis profusiones, five spontaneæ, five artificiales fuerint, debitum partibus solidis robur tonicum subtrahunt, ut in motu humorum transpressorio, & hinc dependente attenuatorio, deficient, hincque variæ humorum, quoad crasin, læsiones oriuntur.

VIII.

Ad occasionales causas referri merentur tam sexus & vitæ genus, quam errores in victu commissi.

SCHOL.

Sexus rationem habemus, quatenus alterutri evacuationes, hæmorrhoidales, menstruæ, aut lochiales solennes sunt, & turbas patiuntur.

In vitæ genere, potissimum vita sedentaria ac otiosa plurimum contribuit ad humorum lentescentiam, præcipue si cum mœrore, aut vita specu-

speculabunda concurrat. Errores diætetici huc faciunt, præcipue circa qualitatem ciborum & potulentorum commissi: quo respectu & cibi mucidiores, & potus nimis tenues atque aquosi, aut nimis pauci, aut spirituosus variis respectibus accusari possunt.

Affectus hydropici & oedematosi. Oedemata, & anasarca.

IX.

Oedemata sunt tumores aquosi particulares extremitatum corporis, renitentes quidem, sub pressione tamen foveam relinquentes, pallidi, indolentes, a collectione particulari humoris lymphatico-ferosi sub cute ortum capientes.

SCHOL.

Notandum hic est, quod œdemata cum reliquis hydropicis tumoribus, essentialiter & quoad causas inter se convenient, quoad gradum vero, aut particularitatem locorum, differentiam admittant, atque agnoscant. Sunt enim œdemata primus ac levior gradus tumorum hydropicorum, sub tumida, pallida ac molli partium extremarum inflatione sese manifestans: quæ, licet non ita pendula & laxa, sed magis renitens ac splendens adpareat, quam in chlorosi, tactui tamen cedit, & post digitorum pressionem foveam relinquit. Quod nomen œdematis tamdiu receptum manet, quamdiu ejusmodi tumor sub cute in extremitatibus faciei aut artuum hæret.

Aquosum esse hunc tumorem, ideoque ab aliis tumorum speciebus diversum atque distinctum, id elucet ex pallore, humoris lymphatico-ferosi præsentiam indicante, cum, si sanguineus esset, tumor, rubor etiam adesse deberet, ac dolor: siquidem differentiam a scirrhis declarat fovearum post pressionem vestigium relictum.

X.

Anasarca est tumor aquosus pallidus, indolens universalior, totum habitum corporis externum quasi afficiens, ab eadem hu-

moris lymphatico-serosi collectione sub cute oriens, foveasque a digitorum pressione retinens.

SCHOL.

Differt itaque anasarca ab œdemate, non nisi quoad majus & minus, cum œdematis titulus tum demum in hydropis anasarcae nomen mutetur, quando idem tumor, loco unius alteriusve extremitatis, totum quasi corpus, aut maximam ejus partem occupat, ita tamen, ut humor serosus, tumidam hanc inflationem producat, inter cutem partesque substratas hærens deprehendatur.

XI.

Nec majus fundamentum agnoscit distinctio in anasarcam, & leucophlegmatiam.

SCHOL.

Quemadmodum enim leucophlegmatia describitur, ut tumor œdematosus totius externi habitus corporis, qui non ad exemplum chlorofoos pendulus quasi, sed paulo magis renitens, foveasque leviores a pressione excipiens, nec tamen ad tantum retinentiæ ac nitoris gradum, ut anasarca, perductus, ita facillimo negotio quisque videre potest, leucophlegmatiam essentialiter nihil aliud esse, nisi primum gradum incipientis anasarcae, ideoque medicinam his minus necessariis distinctionibus & subdivisionibus morborum, ad illorum essentiam non pertinentibus, optime carere posse.

XII.

Subiectum generale horum tumorum idem est, quod sub cachexia & chlorosi adesse declaravimus.

XIII.

Subiectum speciale vel est particulare, vel magis universale.

SCHOL.

Particulare nempe tumoris subiectum in œdemate constituunt partes sub eodem specialiter obsessæ, facies, brachia, manus, crura, pedes. In anasarca magis universale subiectum tumoris constituit tota corporis peripheria, & in illa speciatim cutis & cuticula, quæ maxime ultra naturalem modum expanduntur, tenduntur, ita tamen, ut neque
in

in totum musculosas substratas partes excludere liceat, cum sapius cada-
vera dissecta, aquas collectas hic etiam hæere, testentur.

XIV.

*Causa materialis proxima horum tumorum est humor se-
rosus atque lymphalis, sub cute extra ordinem stagnans, atque in
copia collectus.*

SCHOL.

Hic enim humor, quando in copia extraordinaria intra fibras cuta-
neas hæret, has relaxando, earumque tonum debilitando, viam sternit, ut
successive ulteriori humoris ingressui cedant, tumidamque expansionem
subire possint: & cum albidus sit coloris, sub intimiore sui penetratione
colorem quoque similem, id est, pallidum, albidumque cuti expansæ lar-
gitur, simulque sanguinis floridioris intimiorem ingressum sufflaminat.

XV.

*Causa antecedens proximior est lymphæ mucescentia ex-
traordinaria, ab impedita ipsius depuratione a sero adharen-
te oriunda.*

SCHOL.

Notum enim est, lympham & serum maxime ab invicem per partes
glandulosas fecerni, & huic secretioni omnium evidentissime inservire
ipsum hepar & glandulas, tam mesaraicas, quam intestinales: pro excre-
tione autem materiæ serosæ, quamprimum secretæ, glandulas subcutaneas,
renesque adesse, & ita serum a sanguine & lymphæ secedens, sub sudoris
& urinæ forma, ordinariæ & constanter excerni atque eliminari.

Quemadmodum autem pro faciliori & prompta hac secretionem ce-
lebranda, & materiæ fluxilitas, & viarum legitima dispositio requiritur:
ita sufflaminata per dictas partes sequestratione, & sub diuturniore utrius-
que liquoris commercio, seri muciditas falsa lympham antea gelatinosam
secum ex partes in mucorem trahit, & ad resolutionem fluidam, quæ trans-
pressionem per partes porosâs fieri debebat, ineptiorem reddit: ita, ut mo-
bilissima quidem ipsius portio per vasa lymphatica revehatur, mucidior

autem facta, cum ipso sero intermixta permaneat, viasque excretorias obstruat, & ita sequenti debitæ excretioni obicem ponat.

Quando itaque hæc portio seroso-mucida, & lymphatica incrassata ad partes cutaneas deferretur, fibras illarum præsertim in habitu corporis laxiore tanto facilius lædit, relaxat, emollit, atque distendit, ut passivè quoque ingressui copiosiori humoris cedant, eumque facilius recipiant. Cum vero poros quoque cutis crassitie & muciditate sua non modo obliteret, sed ad ipsam exhalationem quoque ineptus sit, hic subsistit, atque tumorem format. Quam seri mucidioris in peripheria subsistentiam & stagnationem, propter denegatum regressum, necessario tunc sequitur urinæ simul parcior excretio, imo quandoque plenaria fere suppressio: qua accedente, postmodum materia illa peccans quotidie augmentum capit, & tumor increbescit: unde videmus, tumores illos hydropicos successive & per moram augeri, donec diureseos liberior progressus iterum restitutus fuerit.

XVI.

Remotiorè causam antecedentem internam constituunt viscerum & glandularum, lymphæ, & seri secretioni destinatarum, infarctus graviores aut pertinaciores, obstructions, imò aliquando indurationes.

SCHOL.

Quamprimum enim vel a sanguine, copiose ac impetuose ad talia organa secretoria congesto, ductus & tubuli comprimuntur & angustantur, vel a materiis mucidis viscidis ductus obliterantur & obstruuntur, aut aliquando totum organum induratur, tunc sane humoribus depurandis, atque ab invicem sequestrandis, via ac transitus præcluditur, ut ita impuri maneant, multisque heterogeneitatibus scateant, quibus referti, in aliis quoque locis liberiores sui progressum sibi præcludunt, stasibusque subjiciuntur.

XVII.

Causa occasionales aliquando intrinsecæ, aliquando etiam magis externæ esse possunt.

SCHOL.

SCHOL.

Ad prioris generis causas pertinent errores diæterici, & victus mucositatum genesi anam præbens: adstringentium in diversis morborum generibus abusus: & evacuationum sanguinearum ordinararum & naturalium emanationes aut suppressiones pertinaciores.

At alteram vero classẽ causarum referendæ sunt illæ, quæ externo saltem accessu vel partes extremas lædunt, vel humorem lymphatico serosum, in superficie corporis hærentem, notorie alterant, ejusque mobilitatem demunt: quorum utrumque fieri potest a frigore externo, præsertim quod humiditatem conjunctam habet, ubi a frigore humor condensatur ac inspissatur, & sic ad refluxum circulatorium, aut exhalationem transpiratoriam ineptus redditur, ab humiditate vero externa fibræ partium læduntur & relaxantur, ut humori stagnanti tanto facilius locum concedant, qui demum præsentia sua ac decubitu fibras tanto magis emollit ac distendit, sibi que viam patentiore efficit.

Idem specialiter contingit, si ex alio quodam affectu seroso, humor seroso-lymphalis in superficie corporis hæret, & per illam ejici ac eliminari debet, parique modo ipsius excretio impeditur, ut alteratus, & per amissionem particularum mobiliorum inspissatus intra partium fibras detineatur. Quale quid contingit in tumoribus a scabie, crusta lactea, tineæ capitis, retropulsis, per balnea, externas refrigerationes, aut inunctiones mercuriales & sulphuratas, neglecto sufficiente corporis calore externo, & regimine diapnoico susceptas,

Simile quid videre licet a sudoris vel univertalioris, vel particularis, suppressione ac retropulsione, quam satis frequenter œdemata sequuntur, & quidem præcipue in pedibus, a sudore pedum particulari suppressio, aut in facie, post transpirationem capitis alias solennem sufflaminatam: quibus œdematibus neque certo aut constanter mederi potest Medicus, nisi per priorum evacuationum revocationem,

Haud secus gravidæ aliquando experiuntur œdemata pedum, quando a mole fœtus, vasâ iliaca comprimente, sanguinis & lymphæ regressus a pedibus impeditur, & ita humores serosi sub diutiori mora restagnationis intra cutem colliguntur.

Afcites.

XVIII.

Afcites est tumor hydropicus particularis, solum abdomen occupans, quod ab humore aquoso, intra ejus cavitatem effuso, & collecto, ultra modum expanditur & intumescit.

SCHOL.

Non equidem mens est, quasi asseramus, quod ascites semper solitariae, sine conjuncta anasarca adesset, aut adesse deberet, sed potius secundum receptam loquendi formulam, strictiorem saltem sensum vocabuli indigitamus, bene conscii, strictiorem hoc nomine sumtam ascitem fatis raram esse, & communiter utramque conjunctam existere, unamque alteram excipere: quamquam aliqui hunc titulum eo restringant, ut concursus œdematis quasi universaliore exulare debeat. Ubi tamen notandum, quod hæc intumescencia abdominis aliquando ortum ducat ab humore aquoso, simpliciter intra abdomen effuso, & fluctuante, aliquando vero humorem, speciali sacco membranoso inclusum, pro causa agnoscat, in quo ultimo casu autores speciali nomine Hydropis factati uti solent.

XIX.

Subjectum generale, si dispositionem internam spectemus, idem est cum antecedente.

SCHOL.

Ita enim ex naturali dispositione potissimum temperamenta phlegmatica & humida, cum sexu sequiore, præ aliis huic quoque hydropis speciei subjiciuntur; cum autem non negandum sit, aliquando etiam causas violentas adesse, hunc morbum producentes, in tali casu respectus certorum subjectorum ratione ætatis, temperamenti, aut sexus sane haberi nequit.

XX.

Subjectum speciale constituit abdomen cum integumentis, specialiter huc pertinentibus.

SCHOL.

Cum enim sedes collectionis aut extravasationis humoris aquosi sit
cavitas

cavitas abdominis, atque abdomen ultra modum tumidum evadat & expandatur, specialiter Peritonæum, abdominis muscoli, panniculus adiposus, cutis & cuticula hic patiuntur. Hæ enim partes a mole aquarum successively aucta, indies relaxantur, tenduntur, & expanduntur, unde etiam proxime symptomata molesta experiuntur, sicut in consensum quoque trahunt partes, respirationi dicatas, & ex his præcipue diaphragma, quod ultra modum detractum in motu suo naturali impeditur, quo respiratio difficilior redditur. De reliquo neque partes internas abdominis contentas hic excludere licet, dum hæ etiam a sero extravasato premuntur, imo si acrius fuerit, in substantia læduntur.

XXI.

Causa materialis hic etiam est humor lymphatico-serosus, intra cavitatem abdominis effusus, atque p. n. collectus.

SCHOL.

Testantur hanc specialem effusionem & collectionem humoris aquosi intra cavitatem abdominis, paracenteses, quibus aquæ asciticorum evacuantur, partim cadaverum ascite extinctorum dissectiones, sub quibus ejusmodi collectiones, ad multas usque mensuras sæpissime reperiuntur.

XXII.

Causa proxima antecedens, ut plurimum est vasis lymphatici unius aut plurium ruptura.

SCHOL.

Quando enim, uti sub anasarca dictum est, ex seri a lymphæ tardiore sequestratione hinc inde infarctus, præcipue in abdominis visceribus nascuntur, facili negotio vasa lymphatica, ultra modum humore stagnant, & cum tenerioris texturæ sint atque structuræ, facile rumpuntur: quo factò, perpetuum contingit lymphæ stillicidium, ut intra cavitatem hæc colligatur: unde etiam fundamentum curationis difficilioris, dubiæque prognoseos proficiscitur, etiamsi aquæ præsentis semel educæ fuerint.

Sicut autem ascites ipsa, aliique hydropes particulares hanc vasorum lymphaticorum rupturam ordinarie pro causa proxima agnoscunt, ita

ita pedum oedemata, asciti conjuncta, aut supervenientia, (præsertim, si ascites magnum incrementum ceperit) tam a generalibus sub anasarca citatis causis proveniunt, quam aliquando a nudo passivo transitu feri per substantiam partium fibrosarum ortum ducunt: quando nempe serum, in abdominis cavo collectum, per poros peritonæi, & interstitia musculofarum fibrarum, prævia harum emolitione & relaxatione transfundat, sibi que ipso gravitatis pondere, viam ad crura pedesque sternit; id quod sæpissime testatur varius ægrorum situs atque decubitus, quo tumores illi varie modificari solent ac possunt. Notissimum enim est, & quotidie videre licet, quod decumbentibus in lecto ægris, sive resupine, sive in latere alterutro id fiat, præsertim elevatis paulo cruribus, tumor ille a partibus inferioribus paucis temporis spatio retrocedat, & plane dispareat, solumque abdomen cum coxis occupet, donec iterum sedeant, aut pedes extra lectum perpendiculariter detineant, aut quocumque modo erecti incedant, ubi visibiliter quasi aqua illa ferrosa priorem locum iterum petit, & crura, femora, ac pedes denuo occupat; quam tumoris permutationem a loco uno ad alium ægri pro lubitu facile instituere ac experiri possunt.

XXIII.

Aliquando causa ruptura vasorum lymphaticorum, citra antecedentes infarctus, esse potest occasionalis & violenta.

SCHOL.

Extra dubium enim est, quod v. g. persona juvenis de cætero sana atque robusta, sive sub motu corporis, aut nisu fortiore ac graviore, sive sub acerbiorè tussi ferina, violentiam pati possit, ut aliquando vasculum aliquod lymphaticum rumpatur, unde stillicidium lymphæ contingit. Et quamvis utique hic casus longe rarior sit, præ reliquis, tamen dabilis est, & facile hariolari licet, tales adfuisse casus, ubi aliquando de cura asciticorum firma per paracentesin dicitur, quæ sane ita prompte non succederet, nisi simul credere fas esset, quod in tali casu supposito, facilior quoque & spontanea rupti vasculi consolidatio forte succederet.

Hydrops

Hydrops pectoris & pericardii.

XXIV.

Utraque hac hydropis species particularis existit a collectione lymphæ serosæ intra cavitatem, vel thoracis alterutram, aut utramque, vel pericardii, facta.

XXV.

Subiectum speciale constituit vel thoracis cavitatis, vel pericardium, prout in alterutra parte extravasatio facta est.

XXVI.

Causa particularis hujus extravasationis aque nulla alia est, nisi vasorum lymphaticorum ruptura.

SCHOL.

Cum enim hic locorum organa talia secretionis aut depurationis lymphæ notoria non adsint, ex quorum infarctu & obstructione longinquire talem collectionem p. n. conjicere liceret, merito talem rupturam supponimus, quæ tamen pro causa antecedente, vel violentiam motus, vel aliquando etiam singularem lymphæ acrimoniam causticam, & hinc pendentem vasorum diæresin, habere potest.

Hydrocephalus.

XXVII.

Hydrocephalus est hydrops particularis capitis sub tumore aquoso, aliquando satis insigni, ab humore lymphali extravasato ortum capiente, sese manifestans.

SCHOL.

Particularem vocamus hunc hydropem, cum neque totum reliquum corpus, neque aliæ ipsius partes, præter caput, ab ipso adficiuntur. Tumorem aquosum esse, testantur signa, ex pathognomonicis nota, a pallore tumoris, aliisque desumpta, & ipse humoris aquosi, sub apertione facta, effluxus.

XXVIII.

Distinguitur hydrocephalus in externum & internum.

Coeschwitzii Pathologia.

O o

SCHOL.

SCHOL.

Distinctio hæc dependet a loco specialiter affecto, quem tumor occupat, prout nempe vel externa capitis integumenta, vel internæ magis capitis partes lymphatici humoris collectioni locum concedunt.

XXIX.

Subiectum generale hydrocephali, constituunt infantes, & quidem maxime recens nati.

SCHOL.

Cum enim hic affectus solitarie a partu antecedente dependeat, primus ipsius ortus solitarie apud recens natos contingit: ita tamen, ut post primam tenerrimam ætatem, aliquando ad aliquot annos primæ vitæ protrahatur, ac duret.

XXX.

Pars affecta generaliter est caput, ejusque partes tam externa, quam interna.

SCHOL.

Caput externum atque supremum, cum suis integumentis affectum, est in hydrocephalo externo, ubi serum collectum intra cranium & pericranium, vel pericranium & cutem subsistit; internum vero, quando aqua extravasata sub cranio, vel supra vel infra meninges hæret, & caput in stupendam sæpe molem attollit.

XXXI.

Causa materialis proxima eadem est, qua in reliquis hydropicis tumoribus præsto est, quapropter illam hic non repetimus.

XXXII.

Causa proxima antecedens hujus affectus est extrinseca & plane particularis.

SCHOL.

In hoc enim differt hic affectus hydropicus ab aliis, quod humoris lymphatico - serosi extravasatio, non a viscerum internorum, secretioni aut depurationi lymphæ dicatorum, læsione aut obstructione ortum ducat, sed particularem causam agnoscat. Est autem illa ordinarie
partus

partus difficilis, aut diuturnus: quando nempe infans vel nimis diu ante exclusionem circa ossa pubis matris capite propendens ac infarctus quasi hæret, ut ex situ tali major humoris decubitus in partes capituli molliores, tam externas, quam internas, fieri possit: vel quando fœtus toto capite quidem extra uterum protrusus, per longum adhuc tempus in eodem situ manet, antequam totum reliquum corpus sequatur.

Compressis enim hoc pacto, ab orificio uteri interno, venis jugularibus, sanguis per arterias carotides internas constanti motu ad cerebrum adpulsus, liberiores regressum ad inferiores partes non inveniens, majorem feri & lymphæ quantitatem, in partes capituli vicinas non solum, sed & ad ipsam cerebri corticalem substantiam impellit atque protrudit, quæ diutius hic stagnans, vel ipsa lymphatica vasa perrumpit, vel poros magis magisque dilatando, viam sibi parit, porosque ita disponit, ut vel non adeo prompte in debitam constrictionem iterum redigi possint; vel semel facta illa nimia distensione, & manente sub reliqui corporis incremento copiosiore sanguinis & lymphæ appulsu, turgidi ita maneant, aut penitus cum reliquo corpore crescente, magis quoque expandantur, donec fibrarum nimia emollitione & relaxatione tumor ille monstrosus capituli successive proveniat.

Tympanites.

XXXIII.

Tympanites est abdominis intumescencia, ascitem quasi mentiens, tactui quidem ex parte cedens, statim vero recedens, & sub percussione aliqua sonum tympani quasi percussæ edens, a nimia flatuum copia ortum capiens.

SCHOL.

Hic affectus, cui etiam titulus hydropis sicci imponitur, prioribus affectibus hydropicis est rarior, & si solitarie consideretur, perquam rarus, cum reliquis autem hydropicis complicatus, paulo frequentius occurrens, tumorem formans, qui tactui tam facile non cedit, nec foveas post digitorum pressionem relinquit, sed renitens observatur, & si pressioni digitorum aliquatenus cedat, in momento sine ullius vestigii reliquione

ne iterum recedit, non aliter, ac si vesica expansa comprimatur, vel corium tympano inductum tangatur.

XXXIV.

Subjectum hujus affectus chronici ordinarie constituunt persona adultiores & infantes.

SCHOL.

Licet enim mediam ætatem non penitus excludamus; tamen observatio quotidiana testatur, ætate paulo provectiores frequentius ab illo affectu corripri, simul ac infantes, quando sequestratio lymphæ & feri in glandulosis abdominis partibus retardatur, quoniam hæ ætates magis atoniæ partium solidarum subjectæ sunt.

XXXV.

Partem affectam, aut subjectum speciale, constituunt, partim intestina, partim abdominis musculi & integumenta, partim aliquando reliquus externi corporis habitus.

SCHOL.

Hæ enim partes vel singulatim, vel conjunctim, inflationem illam tumidam experiuntur, & ab expansione & distensione extraordinaria, quam patiuntur, sensu molesto afficiuntur.

XXXVI.

Causa materialis proxima & immediata sunt flatus.

SCHOL.

Ab his enim dictas partes distendi, flatusque intra illos inclusos esse, testatur sonus ille sub tactu perceptibilis, tympanum tactum æmulans: qui primo intestina expandunt, & vel illa solitarie distendendo abdomen tumidum reddunt, vel substantiam illorum membranofam penetrando, in cavo abdominis colliguntur, aut denique sub reliquis etiam peripheriæ partibus progrediuntur.

XXXVII.

Causa antecedens proxima est humiditas serosa, aliquatenus mucida.

SCHOL.

Hæc vel in intestinis, vel extra illa, intra abdominis cavum subsistens,

stems, & a calore interno in vapores resolubilis, antecedenter fibras partium porosque relaxare, partibusque solidis mollibus atoniam inferre, & postmodum in vaporem expansa, poros distensos & relaxatos transire commode potest.

XXXVIII.

Remotiores ad hunc affectum disponentes procatarticae, vel etiam occasionales cause, esse possunt varia atque diversa.

SCHOL.

Huc enim pertinent ex diæticis, cibi mucidi & flatulenti, & fermentativi: ab his enim oritur materia peccans, postmodum proximam affectui suppeditans causam. Deinde symbolum suum conferunt alvi pertinaciores obstipationes & oclusiones, quæ illius materiæ peccantis tempestivam exclusionem præcludunt, ejusque collectioni præternaturali occasionem præbent.

Prægressæ quoque passiones colicæ vehementiores, per opiatorum usum nimium aut præposterum curatæ; ab his enim succedit partium relaxatio tonica, qua facta, tanto facilius humoribus a calore expansis cedunt, atque in tumorem elevantur. Nec minus hoc idem succedere potest ab externo usu narcoticorum, v. g. fol. hyoscyami, lacte decoctorum, & sub fomentatione abdomini adplicatorum, ubi vis illa stupefactoria, cum emollitione humida, simul concurrit, & ita duplex affectus generandi fundamentum suppeditat.

Hæmorrhoidum, mensiumque anomalix & obstructiones, præsertim a præpostera medicatione inductæ, ad causas quoque tympanitidis referri solent, id quod remotiore respectu facile concedendum est, dum ab illis facili negotio œdematosi, & hinc cum illis complicati tympanitici affectus ortum trahere possunt: quodsi autem veram solamque tympanitidem directe & proxime ab illorum fluxuum anomaliis quis deducere vellet, experientia sane hypothesein non confirmaret.

Tympanites spuria.

XXXIX.

Tympanites spuria nobis audit affectus infantilis, sub inflatione

flatione abdominis & hypochondriorum temporaria, cum respirationis difficultate, & febricula sese exerens.

SCHOL.

Quamvis haud nobis cognitum sit, hunc affectum hucusque a Medicis hoc nomine salutatum fuisse, tamen affectus ipse satis notus existit, præcipue hic locorum, ubi in vernacula, das Anwachsen, oder das Herzgespan der Kinder vocari suevit. Vocamus hunc affectum tympanitidem spuriam, eam ob rationem, quod hæc tumida abdominis infantum inflatio & expansio, ratione formalitatis, & causæ proximæ materialis cum vera tympanitide, præsertim strictiore sensu sumpta, quidem conveniat, sed ratione chronicæ indolis ac durationis, nec non respectu causarum remotiorum antecedentium, ut & partis specialiter adfectæ, ab illa differat.

Solet autem quamplurimum infantes repente quasi & insultu acuto invadere, ita ut sub anxia respiratione, æstu plus solito & præternaturali per aliquot dies decumbant: sub quo rerum statu abdomen a præcordiis ad hypochondriorum fines durum atque inflatum, tactum intimiorem digitorum sub costas spurias prohibet, nec cutis externa in medio lumborum digitis commode prehendi potest.

X L.

Subjectum hujus affectus constituunt infantes.

SCHOL.

Affectus hic ordinarie, & ut plurimum quasi solitarie, apud infantes primæ ætatis, mox a partu, ad annum circiter unum aut alterum, observatur, & crescente ætate infrequentior existit. Neque tamen in totum deficiunt observationes practicæ, de adultis quoque personis, hoc affectu aliquando laborantibus, quod tamen in comparatione longe rarius obtingit.

X L I.

Pars affecta sunt tam intestina, quam abdominis integumenta.

SCHOL.

De vera tympanitide diximus, quod aliquando etiam reliquum corporis externi habitum occupet, ita ut crura præcipue similem inflationem simul patiantur. In hoc affectu vero idem non contingit, sed sola

sola regio abdominis expansionem præternaturalem ad tempus aliquot dierum patitur.

XLII.

Causa materialis proxima itidem est materia flatulenta, in intestinorum canali hærens.

SCHOL.

Hæc enim ab alimentis, infantibus oblatis, facile semper præsto est, ut a calore interno in vapores resolvi & attenuari queat, quo intestina facili negotio distenduntur, simulque integumenta externa in consensum rapiant: præcipue, si vel alimenta flatulenta, ab ipsis infantibus ingesta, vel a lactantibus fœminis comesta, sub lactis communicatione, ansam proximam præbuerint.

XLIII.

Occasionalem sæpe causam præbet immodestus aëris frigidi ac ventosi usus.

SCHOL.

Hinc sæpissime hoc malum primordia sua capit partim a clamoribus & ejulatibus infantum, partim a gestatione aut obambulatione in aëre frigido ventoso, ita ut ore aperto ventum ex adverso obvenientem attrahere potuerint. Quamvis enim sub respiratione aër immediate in pulmones ingrediatur, nihilominus rationi non contrariatur, sub violento aëris ac ventorum impulsu, per os, aërem quoque per œsophagum in ventriculum ex parte impelli posse, præcipue cum teneriores infantes iudicio nondum polleant, quo adminiculis debitis in contrarium uti possent.

Congestiones & stagnationes lymphæ & seri.

I.

Congestiones & stagnationes lymphæ & seri vocamus in genere, quando in una vel altera, aut pluribus corporis partibus, extraordinaria quantitas dictorum humorum quasi re-stagnans,

stagnans, varios affectus morbosos, qui serosi ut plurimum vocantur, hinc inde in corpore producit; ita tamen, ut nulla concurrat aut presto sit horum humorum extravasatio.

SCHOL.

Locuti hactenus sumus de feri & lymphæ extravasationibus, nec non de ipsius resolutione in vapores, a quibus œdemata & hydropici tumores, nec non tympanites, ortum ducunt. Cum autem lymphæ & serum non saltem dicto modo per extravasationem læsiones subeant, atque efficiant, sed, si justo diutius cohæreant, variis etiam discrasis subjiciantur, morbosque diversos producant, necessitas quoque requirit, ut hos debito ordine pertractemus.

II.

In affectibus ita dictis serosis communiter lymphæ quoque aliquam habet concursum.

SCHOL.

Cum enim lymphæ & feri connubium in nostro corpore notissimum sit, dum ex sanguine conjunctim secernuntur, postmodum autem per colatoriorum variam dispositionem a se invicem separantur, haud veritati contrariatur, quod in illis affectibus, ubi sero quidem maxima pars causæ jure tribuitur, lymphæ quoque peccanti aliquis locus concedatur, cum præcipue hoc ad minimum certissimum, & supra jam demonstratum sit, quod serum lymphæ diutius permixtum, huic mucositatem & discrasiam falsam contrahat, quæ ex utraque sui parte demum varias alias læsiones producere valent.

III.

Congestiones & stagnationes humoris lymphatico-serosi non particularibus ipsius motibus absolvuntur, aut contingunt, sed potius a generalioribus sanguinis motibus congestoriis ad certa loca dependent.

SCHOL.

Dum enim hi aliquando celebrantur, atque in corpore contingunt, lymphæ & serum (præcipue si in corpore abundant) simul in majore copia ad easdem partes adpelluntur, a quibus, si liberio-

sece-

secedendi viam inveniant, nullum ibi damnum aut incommodum oritur, quoniam per poros ductusque patulos colatoriorum libere transeunt: quodsi autem dicti humores vel vias jam obstructas inveniant, vel quantitate harum proportionem superent, vel qualitate & crassi ipsimet colatoria obstruant, sibi que viam præcludant, necesse est, ut stagnatione corripiantur, congestiones forment, variisque morbosis affectibus anam suppeditent.

IV.

Congestiones tales maxime occurrunt in partibus glandulosis & membranosis.

SCHOL.

Hinc ejusmodi stagnationes in diversis corporis locis occurrunt, ubi glandulæ, aut membranæ glandulosæ conspiciuntur ac deprehenduntur, ibique pro diversitate partium & locorum, causarumque concurrentium, diversos producant affectus. Sic enim in capitis fauciumque regione contingentes gravedinem, coryzam & branchum, in pectore tussis, asthmata, catarrhum suffocativum, in primis viis vomitus atque diarrhœas, in visceribus collectiones nodosâs, scirrhusasque, in peripheria corporis autem varii generis defœdationes cutis post se trahunt, siquidem hoc in sequentibus pluribus illustrabitur.

Coryza, gravedo, branchus.

V.

Coryza est materiæ seroso-mucidæ plus minus acris ad capitis consinia congestæ fluxus spontaneus & copiosus e naribus, ut plurimum cum sternutatione conjunctus.

SCHOL.

Intelligimus itaque sub hoc nomine autocraticum illum naturæ actum excretorium, aut fluxum seroso-mucidæ materiæ plus minus acrioris & copiosæ e naribus, qui aliquando per multos dies, imo septimanas durans, ægris incommodus atque molestus existit, naresque intus & extus arrodendo aut excoriando afficit.

VI.

Coryza distinguitur in benignam & malignam.

SCHOL.

Benignam vocamus, quando adest sine insignibus aut notabilibus commotionibus febrilibus, & materia excreta notabili acrimonia caret: cum e contrario maligna atdiat, si materia per nares excreta, notabilem possidet acrimoniam falsam, nares earumque confinia arrodentem, & excoriantem, conjunctis symptomatibus febrilibus & catarrhalibus, de qua simul ordinarie observatur, quod magis contagiosa existat, quam benigna, atque facilius aliis communicetur.

VII.

Gravado est lymphæ & serî extraordinaria congestio & restagnatio circa caput & nares, sine actuali excretionem, aut profluvio materiae serosæ in naribus, cum capitis dolore gravativo atque obtuso conjuncta.

SCHOL.

Intelligimus itaque sub hoc titulo impeditum ipsius coryzæ progressum, ubi propter minorem, vel materiae fluxilitatem, vel viarum dispositionem, excretio succedere nequit, ut inde ægri in infima fronte, & supra nares sensum gravativum, tensivum, pressorium experiantur, qui ut plurimum ad oculos usque extenditur, ut pondere quasi compressi conniveant, aut lacrymas demittant, vel ad minimum præ humore, ultra solitum adfluente, obscuriores fiant, cum aliquali somnolentia conjuncta, etiamsi somnus quietus non sequatur.

VIII.

Brachus potius symptomatis coryzæ titulum, quam ipsius morbi specialis meretur.

SCHOL.

Designat enim hoc vocabulum illum congestionis gradum, quando hæc non solitarie circa nares subsistit, sed potius ipsas fauces ad laryngem & pharyngem usque occupat, ac copioso mucî affluxu & effluxu multam secretionem, fauciumque irritationem inducit, aut aliquando etiam tonsillarum inflationem simul cum deglutiendi difficultate comitem habet: vel sub fortiore screatu ac tussi profundiore œsophagi torsiones & subsequentes vomendi conatus, præcipue tempore matutino, concitat.

IX.

Subiectum omnium horum affectuum generale constituunt partim temperamentum pblegmaticum, & sanguineum, aut ex utroque mixtum, partim ætas infantilis & puerilis, quam ipsa senilis.

SCHOL.

Dicta enim temperamenta præ reliquis omnibus abundant humore lymphatico-seroso, quo sanguis illorum scaturit, & simul gaudent habitu corporis molliore & laxo, qui tanto magis dispositus aptusque existit, ut decubitus humorum recipiat, quoniam fibræ illius laxius sibi invicem adponuntur, tantoque facilius humori seroso copiosius allabenti cedunt, adhuc magis dilatantur, & ita passive quoque humorum decubitus viam liberiores pandunt.

Ætas autem infantilis ac puerilis præ reliquis turget humore lymphatico-seroso, ad augmentationem corporis ex parte tunc demum necessariam, cui accedit generalis humorum commotio congestoria ad caput, huic ætati solennis, sicuti in senili laxitas & flacciditas fibrarum tonique earundem debilitatio occurrit, quæ, si cum antecedente habitu & temperamento simul concurrat, & ut ordinarie esset solet, minorem ipsius naturæ activitatem & energiam comitem habeat, defectum secretionis & excretionis, majoremque serosæ materiæ in corpore collectionem post se trahit.

X.

Subiectum speciale sunt Membrana pituitaria narium, & faucium consinia, cum aspera arteria.

SCHOL.

Membrana pituitaria, ossis ethmoidei sinus, aliosque huc spectantes, præcipue cingens, nariumque cavitatem involvens, maxime afficitur in coryza & gravedine: in illa relaxatione nimia, unde profluvium illud extraordinarium contingit, in hac obstructione & oppletione, unde tenditur quidem atque expanditur, sed ipsa excretio non sequitur. In broncho autem plurimum patiuntur glandulæ faucium, & asperæ arteriæ, cum uvula & reliquo universo faucium peristromate molli, ubi tamen ex accidenti partes vicinæ & connexæ simul in con-

senfum trahuntur, ideoque meninges cerebri, oculi, œsophagus, & ipse ventriculus pathemata sua experiuntur.

XI.

Causa materialis proxima est materia serosa mucida salsa, in extraordinaria copia huc congesta.

SCHOL.

Accusamus hanc materiam, quoniam primatum hic ducit, licet materiam lymphalem ex parte secum ferat: est autem effectus illius partim fibras glandularum, & membranarum, humiditate relaxans, senfumque gravativum inducens, partim salsedine sua moleste afficiens, senfumque titillatorium & fibrillatorium cum sternutatione multa provocans, aut tussim, scretum, imo vomitum excitans.

XII.

Causam antecedentem constituit partim materia serosa mucida generalis abundantia, partim ipsius secretio & excretio per alia loca denegata.

SCHOL.

Abundantia hæc materiæ seroso-lymphalis mucidæ originem ut plurimum ducit ab ætate aut diætâ, vel vitæ genere, ubi in specie diætâ & victus crassior, mucida, viscida, e piscibus, aliisque esculentis dyspeptis symbolum suum ad coacervationem talium materialiarum contribunt: quæ tanto magis noxiæ evadunt, si solenniores per alvum, urinam, aut sudorem, excretiones per aliquod tempus, aut repente, suppressæ fuerint.

XIII.

Occasionales ab extra quasi accedentes causæ variæ esse possunt, præcipue tamen tales, quæ vel partes relaxando, fibrarum tonum debilitant, vel humorum generaliore commotionem & congestionem ad caput promovent: vel denique excretionem ordinariam materia seroso-mucida impediunt.

SCHOL.

SCHOL.

Speçtat huc habitatio in locis ulidis ac humidis, aërisque humidi abusus, unde particulæ aqueæ in nostris humoribus multum augentur & coacervantur. Nec minus hoc intuitu proxime ad ejusmodi catarrhales affectus disponit frigus externum, præcipue humidum, unde secundum certas tempestates, certaue anni tempora eosdem grassari videmus, humectatio capitis in specie, quam refrigeratio vel comitatur, vel sequitur, quale quid contingit sub capitis lotura frigida aut calida.

Exæstuatio totius corporis & humorum, vel a motibus excessivis, vel a spirituosissimis potibus nimium ingurgitatis, vel a conclavibus æstuosis, aut ipso æstu solis, quippe quæ congestiones humorum ad caput causantur.

Maxime omnium autem huc faciunt repentinæ porosarum partium, præcipue extremarum, stricturnæ, excretiones periphericas supprimentes, præcipue si exæstuationes corporis prægressas immediate sequantur, quo nomine hunc causarum censum subit frigus externum siccum quoque, cui corpus ita dispositum, vel diu, vel repente exponitur, ut sudor impetuosè supprimatur, seu ille fuerit universalior, seu magis particularis.

Nec possumus, quin ad causas occasionales, præprimis gravedinosæ stagnationis, referamus abusum pulverum sternutatoriorum, moderno tempore valde solennem, quibus decubitus consuetudinalis ad partes narium materiæ seroso-mucidæ inducitur. Cum autem potissimum materia tenuior sub emunctione excernatur, sæpissime tractu temporis materia residua, tenacior & spissior facta, vias excretorias obsidet, & propter denegatum transitum habitualement sæpe gravedinem affert, repetitionem pulverum sternutatoriorum pro temporaria sublevatione requirentem.

Ophtalmia serosa.

XIV.

Ophtalmia serosa est fluxus seri plus minus acris, ex oculis, cum oculorum rubore ac dolore conjunctus, qui etiam lippitudo vocatur, a seri acrimonia & congestione ortum ducens.

SCHOL.

Locuti sumus in sectione præcedente de ophthalmia a congestione sanguinea, quam ut inflammatorium affectum, leviolem tamen, descripsimus: a quo præsens noster affectus in eo differt, quod, licet respectu ruboris ac doloris aliquam cum eo convenientiam habeat, tamen aliam agnoscat causam materialem proximam, præterea præ illo humidus existat, & lacrymarum acriorum effluxum copiosum conjunctum habeat, nec non ut plurimum affectus chronicus esse solet.

XV.

Subjiciuntur huic affectui præ aliis ætas infantilis & senilis, cum temperamentis de phlegmatico potissimum participantibus.

SCHOL.

In ætate infantili enim plus vigent humorum congestiones in genere ad caput, lymphæ quoque copiosius cum sero adest, atque facilius mucescens, acrimoniam contrahit falsam: in senibus autem, licet congestiones ad caput non adeo familiares sint, major ut plurimum adest diathesis humorum ad mucescentiam, & discrasiam acrem, dispulsis eorum particulis agilibus & fluidis. Plurimum tamen contribuit temperamenti concursus, in quo particularum seroso-mucidarum copiosus proventus præpollat, quale phlegmaticum est, præcipue si aliæ adhuc causæ antecedentes accedant.

XVI.

Subiectum speciale sunt glandulæ lacrymales, & palpebrarum, cum reliquo oculi bulbo.

SCHOL.

Quemadmodum enim glandulæ sebaceæ Meybomii, æque ac duæ lacrymales, humidum limpidum minus acre, in statu naturali, secernunt atque emittunt, quod neque quantitate, neque acrimonia, oculis incommodum existit, sed humectatione blanda, oculorum motum faciliat, ita in statu p. n. humorem quantitate excedentem non modo, sed acrem simul fundunt, qui & copia, & acrimonia sua oculis molestus evadit, dum con-

continuo ejus effluxu non modo afficiuntur, sed ruborem quoque & ardorem, cum sensu rosionis patiuntur, id quod oculorum tunicis adeo molestum existit, ut continuus decubitus sanguinis huc invitetur.

XVII.

Causa materialis existit serum acre & salsum.

SCHOL.

Sicut in statu naturali lacrymæ illum humorem constituunt, qui inter oculi bulbum & palpebras colligitur, nec in tali statu oculis ullo modo molestus existit, ita nunc sub copioso humorum appulsu, ac diutiori eorundem circa has partes mora & stagnatione, serum ex sanguine secedit salsum, lacrymis sese permiscens, easque acriores reddens, adeo ut sub continua defluxione afficiat palpebras, & oculorum canthos, imo sub ulteriore progressu aliquando puncta lacrymalia. Qui sensus molestus auctor existit, ut sanguis majore copia adfluat, vascula tenerrima sanguinem ferentia cruore turgeant, oculi rubeant, atque ardore afficiantur, & lacrymæ, quæ propter copiam, in puncta lacrymalia recipi nequeunt, continuo fluxu palpebrarum limbum transcendant.

XVIII.

Causam antecedentem ponere licet partim in sanguinis discrasia, partim in ipsius congestione ad caput facta.

SCHOL.

Cum enim ex antedictis jam pateat, personas phlegmatici magis temperamenti, affectui huic subjectas esse, facile liquet, in his subjectis materiam peccantem, serum nempe ad mucescentiam & falsedinem pronissimum, abundare, semperque præsens esse, hincque facillimo negotio, si causæ retardatæ secessionis feri a sanguine accedant, discrasiam sanguinis falsam ortum capere. Quibus si motus sanguinis congestorius ad caput superveniat, tanto facilius ex stagnationis mora in partibus glandulosis talis acrimonia particulariter major fieri potest, cum præsertim quotidiana observatio monstret, lacrymas facillimo negotio acriores magisque falsas fieri, si modo sub animi pathematibus tristibus, sanguis copiosus adfluat, nosque ad plorandum excitetur.

XIX.

Causas remotiores & occasionales ut plurimum constituunt vel aliarum excretionum lymphatico-serosarum suppressiones, vel oculorum irrationes sanguinis copiosum decubitum huc invitantes.

SCHOL.

Ita enim haud raro videre licet, tales lippitudines apud infantes, quibus crusta lactea, achores aut tinea capitis, linimentis variis, aut refrigerationibus repentinis suppressæ fuerunt, & quidem notorie ordinem & alternationem servant, ut repullulantibus illis exanthematibus lippitudo cesset, cessantibus iterum illis hæc recrudescat.

Neque coryza prægressa, & intempestive neglecta aut suppressa hic excludi potest. Sic narium quoque hæmorrhagia suum contribuit symbolum, si largiter antea fluxerit, nunc autem suppressa moliminibus tamen recurrentibus ansam dederit, sub quibus, conspirante, præsertim ætate aut temperamento, lymphæ cum sero acriore adpellitur.

Sicut spontaneæ, ita non minus artificiales excretiones, si negligantur, idem efficere possunt: unde ad fonticulos quoque aut setacea respiciendum est, an forsitan horum neglectus usus lippitudini ansam dederit.

Ultimo loco & aër frigidus, rigidus, & fumi aut exhalationes aciores salinæ, oculis recepti, ad hujus mali concitationem multum conferre possunt.

Cephalalgia serosa.

XX.

Cephalalgiam serosam vocamus dolorem capitis, ut plurimum chronicum, satis molestum, qui non æque sanguineas congestiones, sed potius seri stagnationem pro causa agnoscit.

SCHOL.

Locuti jamjam sumus de cephalalgia, tanquam effectu & consecutario sanguinearum congestionum, in antecedente sectione, ubi de morbis

bis

bis ex sanguinis vitio egimus: cum autem experientia testis sit, non omnes capitis dolores semper unam eandemque causam materialem proximam agnoscere, sed hanc pro diversitate personarum, ac individuum, differentem esse, haud inconvenienter actum erit, si hic loci eundem quidem affectum, sed secundum diversam sui genesin, consideremus, & per causarum cognitionem veram, fundamentum quoque adæquatæ magis curationis suppeditemus.

XXI.

Subjecta hujus cephalalgia sunt illa individua, in quibus serum falsum, vel naturaliter copia abundat, vel ad minimum facile generatur.

SCHOL.

Hujus indolis primo sunt phlegmatici, & huic temperamento proxime affines; in his enim semper serosi humores abundant, ac propter abundantiam, & minus vegetam, propter fibras laxiores, transpressionem, secretionem & excretionem, facile in discrasiam mucidam, æque ac falsam transeunt: deinde ex morbosa humorum diathesi ita dicti scorbutici huic affectui magis subjiuntur, quippe qui tam mucescentia & lentore, quam acrimonia falsa lymphæ & seri laborant.

XXII.

Subiectum speciale hujus cephalalgia maxime omnium constituuunt membrane capitis tam interna quam externa.

SCHOL.

Cum enim capitis membranæ sensibiles, ex indole nervosa, existant, haud contra rationem asserimus, has præ aliis partibus ab acrimonia quadam, molesto affici sensu, ideoque tam cerebri meninges, præcipue duram matrem, cum pericranio, subiectum speciale salutamus, ita tamen, ut neque membranam pituitariam, sinus capitis diversimode investientem, excludendam esse putemus.

XXIII.

Causam materialem proximam constituit sine dubio serum falsum, hic locorum collectum & stagnans.

Colewiczii Pathologia.

Q9

SCHOL.

SCHOL.

Serum hic stagnare posse, facile a nemine negabitur, qui varia excretionis serosæ organa in capite existere, & membranas in specie transitui favere, compertum habet. Non secus in scholis Medicorum evictum est, serum æque ac lympham haud facilius falsæ discrasie subijci, quam si extra motum progressivum debitum ponantur, & vel stasi, vel stagnatione corripiantur. Salsedinem vero acrem ex omnibus partibus nostri corporis maxime membranofas & nerveas molesto modo afficere, per multos casus æque compertum habemus. Cum itaque omnes dictæ membranæ capitis nervosæ texturæ sint, conceptu facile erit, quod, si serum falsum hic stagnationi, aut actuali stasi subjiciatur, rosionis, ardoris, vellicationis, & morsificationis sensus inde emergant: dum fibrillæ nervæ salsedine tactæ, tenduntur, & spastico vibrativo motu stringuntur.

Nec minus hujus causæ præsentiam arguit ipsius affectus chronica ut plurimum duratio: cum enim serosi & lymphatici humores, tali motu quoad gradum non gaudeant, quo sanguis gaudet, sed diutius semper in uno loco hæreere necesse habeant; sane illorum stases & stagnationes, non æque facile ac sanguineæ restagnationes, dissipari possunt, unde cephalalgia sanguineæ restagnationes, dissipari possunt, unde cephalalgia sanguineæ, in comparatione cum his, temporariæ dicentur.

XXIV.

Causæ antecedentes partim quærendæ sunt in erroribus victus, & generis vitæ, partim in excretionum serosarum suppressione.

SCHOL.

Ex victu & diætâ aliquando causam constituunt, cibi acres saliti, copiose ingesti, præcipue si forsân præter consuetudinem assumti fuerint, aut illorum usus extraordinarie diutius continuatus fuerit: nec minus illi cibi accusandi sunt, qui, licet positive salsedinem & acrimoniam non secum ferant, tamen ad mucescentiam & lentorem humores disponunt, & per indirectum, post stagnationem inductam, discrasie falsæ proventum faciunt.

Ex genere vitæ symbolum suum confert vita sedentaria & minus mobilis,

præcipue vitæ, si cum lapsu
mentum pluviosum continet
omnes generis non lectioni & e
is, in sub corpore quiete laborant
comperis macule et sine generat
resistentia.

Ab lectione evocantur, & resistent
in excreta vitæ, horum vitæ pe
minime, ut resistentia non
erit, aliam non modo sed etiam
hæc ad hunc respectum disposita
non potest, acrimoniam hinc partes
vellicat hinc afficit

si vitæ opprobria præcipue, non
confident: ut à peram vitæ, ut
serum partem vitæ præcipue
appetit, vitæ que excreta
si appropinquat, vitæ suggestio
transmissionem vitæ.

XXV.

Occasionem talium partium
vitæ præcipue aut particulariter per

Sedentaria

in vitæ hæc frequenter contingit, ut
vitæ ab hac vitæ vitæ. Vitæ
in resistentia, ut vitæ vitæ. Vitæ
in lectione, vel à peram vitæ
vitæ, ut lectione vitæ vitæ
vitæ deficiunt in resistentia
vitæ peram, vel vitæ vitæ
vitæ, tales vitæ vitæ vitæ
vitæ excretionis hinc ab hac vitæ
vitæ vitæ per amittentem
vitæ vitæ vitæ vitæ vitæ

mobilis, præcipue noxia, si cum superius citato victu concurrat, & temperamentum phlegmaticum comitem habeat. Sicut enim sub vita laboriosa omnes generis motu secretorii & excretorii exaltantur, florent, vigentque, ita sub corporis quiete sedentaria fatiscunt, & labefactantur: ut inde impuritates mucidæ ac falsæ generentur, augeantur, varieque ad partes transferantur.

Ad serosas evacuationes, si respiciamus, quæ suppressæ hunc affectum excitare possunt, illorum variæ profant: quemadmodum coryzæ diuturniores, aut frequentiores nunc diu suppressæ, merito huc referuntur, dum non modo sub illis materiæ decubitus & congestio, partes solidas ad sui receptionem disposuit, sed nunc collecta, sui que excretionem postulans, acrimonia sua partes membranaceas stimulat, vel licat, molestoque sensu afficit.

Nec minus lippitudines prægressæ, nunc suppressæ, aliquando causam constituunt: ut & partim fonticuli aut setacea iterum neglecta, partim aliarum partium ulcerosa profluvia, ne dicam, sudores alias solennes, suppressi, quippe quæ excretionem omnes feri evacuationi favent, & si supprimantur, illius augmentationem, collectionem, & ad caput translationem causantur.

XXV.

Occasionalem causam facile constituit frigus externum, universaliter aut particulariter perpeffum.

SCHOL.

Ita enim satis frequenter contingit, ut superius nominatæ excretionem serosæ ab hac causâ supprimantur, quando vel capitis perfrigerationem repentinam, aut continuam, coryzæ aut sudoris capitis suppressio sequitur, vel a pedum refrigeratione perpetua horum sudor supprimitur, & serum excrementitium spasticis stricturis retropellitur. Haud enim deficiunt sufficientia exempla, ubi ex capillitii aut calceamentorum permutatione, vel studiosa sudoris pedum suppressione per adstringentia, tales humoris serosi translationes ortum ceperunt.

Neque excludendæ sunt ab hac causarum classe consolidationes frivolæ ulcerum antiquorum per adstringentia emplastra aut cataplasmata, cum vix dici possit, quantum talia ulcera levis momenti apparen-

tia, utilitatis sæpe præsent, pro conservanda sanitate, unde caute semper sunt tractanda.

Tuffis & asthma.

XXVI.

Tuffis in genere motus est succussatorius thoracis, ex parte voluntarius, quo diaphragma, & muscoli intercostales extra ordinem moventur, ut ex pulmonibus & aspera arteria, materia molesta, vi explodatur.

XXVII.

Distinguitur tuffis pectoralis in siccam & humidam.

SCHOL.

Sicca tuffis dicitur, ubi sub illo motu thoracis & pulmonum excussorio, pauca aut nulla materia mucida rejicitur, sed loco illius materia magis tenuis serosa falsa, stimulo vellicatorio molesta, & quidem satis parce, excernitur.

Humida vero audit, quando cum & sub illo motu excussorio, copiosus mucidæ materiæ affluxus atque decubitus ad pectus conjunctus existit, sui que præsentiam, tam infarctu pulmonum, sub respiratione distinguibili, quam ipsa rejectione manifestat.

XXVIII.

Asthma est difficilis respiratio, cum sono sibilo, aut roncho, successive invadens, & chronice agros afficiens, a materia serosa mucida aut falsa, in pulmonibus hærente, oborta.

SCHOL.

Distinguit sese asthma a tuffi facili negotio: quamvis enim tuffis aliquando asthmatici quid conjunctum habeat, hoc tamen ordinarie temporarium est, & sub tuffis impetuosus insultibus concurrat, sicut illis cessantibus, iterum ad tempus cessat. Verum autem asthma continuum est, quamdiu durat, licet exasperationes sapissime patiat, vel a materiæ peccantis coacervatione, id quod maxime noctu fieri solet: nec tuffim ordinarie junctam habet, nisi vel in tuffim degeneret, vel ex tuffi longinqua ortum ceperit.

XXIX.

XXIX.

Asthma itidem distinguitur in humorosum, atque in siccum.

SCHOL.

Asthma enim humidum audit, quod multæ materiæ mucidæ præsentiam in pulmonibus & trachæa indicat, sub majore ronchi atque stertoris sono, ita ut sub respiratione, materia quasi in bullas elevata atque commota audiatur etiam ab aliis.

Siccum vero dicitur asthma, ubi talis sensus stertoris & ronchi deficit, & loco illius sonus acutus cum sibilo, voceque clangosa præsto est, atque de paucitate, aut acrimonia materiæ peccantis testimonium præbet: quemadmodum pluribus signa differentiæ in pathognomonicis indigitata fuerunt.

XXX.

Porro distinguuntur asthmata secundum differentiam gradus.

SCHOL.

Sic enim practici primum & leviolem asthmatis gradum *dyspnœam* vocant, ubi sola respirandi difficultas sine notabili sono fibili aut ronchi ægrotos afficit, magisque sub corporis motu, quam sub quiete, molesta existit.

Asthma κατ' ἐξοχήν dicitur gravior ipsius gradus, ubi sonus & sibilus concurrat. ægrique tam sub motu, quam sub quiete, continue respirandi difficultatem patiuntur.

Sicut ultimus summusque gradus *orthopnœa* salutatur, quando difficultas respirationis tanta adest, ut non nisi erecte sedentes respirare valeant ægri.

XXXI.

Subiecta hisce affectibus magis obnoxia præ aliis sunt temperamententi phlegmatici, vel magis talis personæ, aut qui acrioribus gaudent humoribus: nec non quoad ætatem vel pueri, vel senes.

SCHOL.

Phlegmatici temperamententi personæ, sicut semper majore mucidorum humorum colluvie scatent, & ad omnis generis collectiones serofas in genere proclives sunt, ita ex generali illo fundamento etiam his affectibus

ferosis subjiciuntur, ita tamen, ut magis tam tussi humidæ, quam asthma humoroso subjaceant: siquidem paulo ficiora individua magis humores tenues, pauciores, & simul ad acrimoniam concipiendam aptiores habentes, procliviores existunt ad tussim siccam, siccumque asthma.

Nec minus hic in considerationem venit ætas; juvenilis enim, in qua vigor motuum adhuc major observatur, proclivior quoque est ad hunc motum excussorium sub tussi, cum ex opposito senilia subjecta, ut magis torpida atque effæta, longe magis asthma laborent, eamque materiam peccantem validiore motu ad superiores tracheæ partes protrudere, atque per illas extrudere haud valeant.

XXXII.

Subjectum speciale constituit pectus, cum pulmonibus, & aspera arteria, ejusque tunicis & glandulis.

SCHOL.

In glandulis enim atque membranis pulmonum & asperæ arteriæ, occurrit decubitus ille materiæ ferosæ & mucidæ, quæ demum bronchiis pulmonalibus ipsis impingitur, & partim pro multitudinis, partim pro discrasis specialis gradu diverso, hunc vel illum dictorum affectuum pectoralium producit: totum pectus autem externum cum partibus quibusdam vicinis, sub motu excussorio tussiculoso, aut sub respirationis difficiliore progressu potissimum afficitur.

XXXIII.

Causæ horum affectuum pectoralium tam proximiores, quam antecedentes, eadem sunt cum illis, quas sub antecedentibus denominavimus.

SCHOL.

Materiam enim proximam supeditat ferosa, mucida & salsa colluvies, quæ non minus easdem quoque causas antecedentes generatim agnoscit, quas in antecedentibus fuisse diximus. Neque respectu occasionalium causarum plurimarum hic magna occurrit differentia, quin ad dictos pectorales affectus æque disponant; unde illas repetendo tempus non teri-

NUMS II. VITIO X
 et libere brevis colluvies, q
 munda occurrit.
 XI VII.
 Il speciem affectum difform
 manifesti disponit, licet aff
 no pepsis.
 Speciem specia differentia
 tinoi pectus videtur, quod mater
 duntaxat pectus asperæ arteriæ
 tino bronchiis hinc: in asthma
 pulmonibus & pulmonibus
 adeo in illa pectus commu
 eo difficile motu respirationis.
 pot esse ultima & nulli
 a excretionem materis mucosæ
 tinoi loco supposito colluvies, q
 a materie peccantis diversis. ex
 a remanere, & illa magis mater
 tinda: qui motum quidem excu
 a tunc pectus excussio pectus: in ast
 a remanentibus & volatilibus pect
 tino ab illis & multitudine illa respirationis
 Catarrhus fultus
 XII V.
 Catarrhus significatus est: p
 difficultas, & impotentia, ad
 respirationem in quo pulmonibus
 via oris, cum tactu, sterore,
 pectus.

terimus, sed ea saltem breviter addimus, quæ specialiter circa singulum affectum notanda occurrunt.

XXXIV.

Ad specialem affectuum differentiam tamen varia species, les circumstantiæ disponunt, licet essentialiter eadem materia peccans præsto sit.

SCHOL.

Siquidem specifica differentia omnium horum affectuum probabiliter in eo posita videtur, quod materia peccans mucido-ferosa in tussis humida, superiorem potius asperæ arteriæ regionem occupet, & in capacioribus ipsius bronchiis hæreat; in asthma autem humido magis in ipsius vesiculis pulmonalibus & profundioribus asperæ arteriæ ramulis locum teneat: unde in illa promptius contingit motus elisorius & excussorius, in hoc vero difficilior motus respiratorius, cum sono atque roncho combinatus.

Quod autem asthma & tussis non semper humiditatem notabilem, aut excretionem materiæ mucidæ conjunctam habeant, sed hanc ob differentiam sicca aliquando audiant, id dependet ex una parte a multitudine materiæ peccantis diversæ, ex altera autem, & quidem principaliter, a tenuitate, & salsa magis materiæ discrasia, cum paucitate ipsius conjuncta: qua motum quidem excussorium in tussis titillando excitat, quo tamen parum excuti potest: in asthma autem sicco stricturam potius membranularum & vesicularum pulmonalium causatur, unde postmodum sibilosa & anheliuosa illa respiratio dependet.

Catarrhus suffocativus.

XXXV.

Catarrhus suffocativus est summa atque repentina respirandi difficultas, & impotentia, ab infarctu seroso mucido copioso & repentino in ipsis pulmonibus, & musculorum pectoralium atonia orta, cum roncho, stertore, & respiratione sonora sese manifestans.

SCHOL.

SCHOL.

Haud minimus est hic affectus, ex morbis pectoris serosis, qui propter acutam gravemque invasionem, ac brevem decursum, funestumque sæpissime eventum, ad acutorum morborum classem merito refertur.

Distinguit se hic affectus a diversis aliis, utpote ab asthma invasionis modo, dum asthma humidum successive & pedetentim infestat ægrotantes, hic autem affectus repente & citra opinionem illos invadit.

Ab asthma convulsivo, per materiæ peccantis, & subjectorum aut individuorum diversitatem: dum asthma convulsivum sanguinem potius pro causâ materiali agnoscit, & subjecta plethorica ac juniora invadit, quæ a temperamento cholericò & sanguineo participant: catarrhus vero suffocativus a materia mucida serosa ortum ducit, & subjectis temperamenti magis phlegmatici, in ætate vel puerili, vel magis senili, familiaris existit.

Ab apoplexia serosa, in qua equidem stertor & ronchus, cum repentina invasione occurrunt, sed præcipue sensus & motus abolitio repentina simul concurrunt.

XXXVI.

Subjecta catarrhi suffocativi sunt temperamenta magis phlegmatica, & ætas partim infantilis ac puerilis, partim senilis.

SCHOL.

In dicto enim temperamento semper præsto est naturalis dispositio ad humorum seroso-mucidorum copiosam generationem & collectionem, sicuti in ætate tam puerili, quam senili, defectus roboris tonici, & excretionum vegetiorum concurrunt, unde in his, si præcipue temperamentum modo dictum simul concurrat, atque respondeat, tanto facilius talismodi decubitus repentini ad pectus oriri possunt.

Nec minus huc referimus illos, qui ex morbis prægressis concussam habent ac debilitatam valetudinem, cum in ipsis æque facile secretionum & excretionum debitarum successus facili negotio ob virium defectum infringatur.

XXXVII.

XXXVII.

Subiectum speciale sunt pulmones cum aspera arteria, & musculi pectoris, præcipue intercostales.

SCHOL.

Pulmones & asperam arteriam specialiter affici, testatur ronchus & stertor cum respiratione sonora, quæ omnia de infarctu in asperæ arteriæ bronchiis, & pulmonum vesiculis abundanter testantur.

Quod autem musculi pectoris & intercostales præcipue patiantur, id maxime adparet ex minore illa thoracem pro respiratione potentia movendi, quam experiuntur ægrotantes, qui, etiamsi lubentissime velent, tamen non possunt pro lubitu movere thoracem, sed atoniam & defectum motus voluntarii abundantissime experiuntur.

XXXVIII.

Causa proxima catarrhi suffocativi est insignis toni relaxatio tam in substantia pulmonali, quam in fibris musculorum pectoralium, ad paralyticam ferme resolutionem accedens.

SCHOL.

Hæc viam sternit repentino & copiosissimo infarctui materiæ mucidæ in pulmonibus, & aspera arteria, unde summus suffocationis metus, per ingressus aëris inspirandi impeditorem dependet: in musculis pectoris autem debitum sufflammat motum & robur, ut officio suo in pectoris dilatatione & coarctatione, sub negotio respirationis, haud fungi queant. Unde quoque est, quod ægri tales propter hanc relaxationem tonicam, latius quoque sese diffundentem, valde debiles, & ad motus voluntarios suscipiendos quasi inepti existant.

XXXIX.

Materialis proxima causa hujus affectus suffocatorii est materia mucida crassior, copiose ad pulmones delata, in ipsis re-stagnans & hærens.

SCHOL.

Hoc declarat ronchus & stertor, quem cum asthma humido communem habet noster adfectus, qui tanquam effectus de sua causa

Vomitus.

XLII.

Vomitus est evacuatio e ventriculo, materiæ in ventriculo hærentis, impetuosa & violenta anoterica, a motu ventriculi peristaltico inverso, per contractionem ventriculi a fundo ad œsophagum factam, ortum ducens.

SCHOL.

Vomitum evacuationem esse, nemo sane negabit, qui effectum ejus extrusorium variarum materiam semel adspexit: consistit tamen differentia specifica ab aliis evacuationibus, tam in loco, quam modo evacuationis. Anoterica itaque dicitur evacuatio, simul ac impetuosa & violenta, cum evacuatio ventriculi non fiat per canalem intestinorum, sed per œsophagum & fauces, & quidem sub motu extraordinario violentiore tam ventriculi ipsius, quam diaphragmatis, & præcipue musculorum abdominis, ita tamen, ut distincta quoque sit a tussi.

Materiam in ventriculo hærentem excerni diximus sub vomitu, (non tamen excludendo duodenum) sine respectu ad specialem materiæ indolem, cum non solum materiæ noxiæ, & naturæ infensæ, per vomitum rejiciantur, sed sæpe etiam utilissimæ, quales sunt cibi eupeptiac nutritii, & medicamenta.

XLIII.

Distinguitur a medicis vomitus secundum varios respectus, in varias atque diversas species; atque hoc diverso respectu, diversis quoque epithetis insigniri solet.

SCHOL.

Ex hoc fundamento nota existit differentia vomitus ratione materiæ specialiter rejectæ, quatenus bilis, sanguis, aut mucus excernitur, & biliosus, cruentus, aut seroso-mucidus audit: de quorum ultimo hic sermo est, cum de prioribus antea jam fuerit actum.

Porro dividitur in idiopathicum & symptomaticum, quatenus nempe a causa proxima, in ventriculo aut duodeno hærente, excitatur: vel per consensum saltem partium aliarum provocatur: uno verbo, quatenus vel sine omni alio morbo præsens est, vel cum alio morbo,

eoque cardinali, calculo, vulnere, &c. complicatur, eique supervenit atque accedit: cujus differentia signa nullatenus a materia excretionis desumi possunt.

Differentiam inter spontaneum, & arte coactum vomitum, hic non attendimus, cum de affectu morbofo loquentes, manifeste spontaneum intelligamus, non vero eum, qui tanquam remedium morbis opponitur.

XLIV.

Subjecta vomitui obnoxia, non aequae certa sunt atque determinata.

SCHOL.

Si enim aetatem, sexum, & temperamentum respiciamus, toto die videmus, vomitum in omni aetate, sexu & temperamento occurrere, licet non negandum sit, quod propter causae materialis abundantiam majorem atque praesentiam, temperamentum phlegmaticum majorem ad hunc affectum possideat, habeatque dispositionem.

XLV.

Subjectum speciale constituit primario ventriculus & oesophagus, cum glandulis huc pertinentibus; secundario intestinum duodenum.

SCHOL.

Ventriculus enim maxime afficitur a motibus spasticis, atque inversa & exacerbata peristalsi. Oesophagus hunc titulum subit, quoniam tanquam ventriculo contiguus, materiae excernendae non modo viam praebet, atque concedit, sed ab iisdem quoque motibus afficitur, torsiones patitur. Glandulas quod concernit, eas in tantum pro subjecto habemus, in quantum liquidum fundunt, pro materiae ejiciendae emollitione, & sub ventriculi torsione simul premuntur. Duodenum autem propter viciniam loci & connexionis in consensum facile trahitur, ut simul cum ventriculo moveatur, atque contenta simul ejici patiatur, id quod potissimum adparet ex bilis rejectione per vomitum, quippe cujus praesentia in ipso ventriculo ante vomitum non semper probabilis existit.

XLVI.

XLVI.

Causa materialis vomitus antecedens & proxima, partim materia biliosa, partim mucida tenacior, aut plane peregrina, partim seroso-lymphalis existit.

SCHOL.

Hæ enim sunt illæ materiæ, quæ vel excerni debent, vel actu excernuntur, suamque præsentiam testantur, cum autem materiæ illæ biliosæ, peregrinæ, aut mucidæ, vel propter quantitatem minorem, vel propter qualitatem, tam acrimoniæ, quam tenacitatis, haud statim & omni tempore ita dispositæ sint, ut facile ac promte excerni possint, sed sub his respectibus vel sui dilutionem & acrimoniæ temperationem, vel emolliationem & fluxilitatem, vel ad minimum vehiculum ejectionis requirant, artificialia autem remedia naturæ sibi relicta deficient, quibus materiam corrigere, atque ad motum excretoriorum præparare possit, humores autem in promptu sint, quibus tale quid, ad minimum ex parte, si non semper perfecte, obtineri potest, hos ad minimum natura adfert, iisque excretionem faciliat. Quo intuitu etiam materiam seroso-lymphalem, in copia sub motibus restrictoriis ad ventriculum congestam, pro illa causâ materiali habemus, quæ, si non semper principaliter, tamen concurrente vomitus excitare solet.

XLVII.

Occasionalem causam constituunt ut plurimum, vel nausea antecedens, vel animi pathemata, vel refrigerationes externe.

SCHOL.

Ita enim videmus, sæpissime vomitum ortum capere primum a nauseosa impressione, circa ciborum assumptionem formata, quando cibi femis-crudi, vel male præparati apponuntur, vel capillus in ipsis deprehenditur, quæ nauseosa impressio postmodum adeo firmiter aliquando inhæret, atque menti insculpta manet, ut homines per totam vitam eundem cibum vel capere nequeant, vel sub nominatione illius rei, statim iterum iterumque vomant.

Nec minus animi pathemata hic in considerationem veniunt, dum sæpissime contingit, ut post iracundiam aut terrorem, præsertim, si pro-

xime ante ciborum assumptionem, aut sub illa, aut mox post illam, homines intime afficiant, vomitus oriantur, unde vulgus expressionem ipsi solitam desumere solet, der Zorn, oder der Schrecken, sey ihnen in den Magen geschlagen: quod aliter interpretandum non est, quam quod motus spastici restrictorii, in corporis peripheria oborti, per nervorum consensum ad interiora progressum fecerint, eoque ipso humores versus ventriculum & duodenum compellant.

Idem efficere possunt & solent refrigerationes externæ, tam pedum, quam abdominis, & in specie regionis epigastricæ, præcipue in sensibilibus subjectis: nec tamen solas refrigerationes externas hic accusare licet, sed intrinsecæ quoque hic locum habent, quæ e potuum frigidorum & refrigerantium abusu dependent, quando nempe a potibus glaciatis, iisque, quos limonade, orgade appellant, ipse ventriculus immediate afficitur, talesque effectus concitantur,

Diarrhœa serosa.

XLVIII.

Diarrhœa serosa est evacuatio catotberica materia seroso-mucida per alvum, copia & frequentia ordinem naturæ quotidianum excedens, qua satis frequenter natura salutariter utitur, pro repurgando ab heterogeneitatibus, corpore.

SCHOL.

Distinguit se diarrhœa a vomitu, ratione loci evacuationis; licet enim respectu materiæ frequentissime sit eadem evacuatio, quæ per ventriculum contingit, minori tamen molestia peragitur per intestinorum canalem, dum ordinarie hæc serosa diarrhœa haud aliter molesta existit, quam frequentia desidendi, qua numerum ordinariæ & quotidianæ evacuationis superat & excedit.

Salutarem esse utplurimum hanc evacuationem, naturæ actum autocraticum, nec semper pro nudo pathemate habendam, ex variis phænomenis concludere licet, quæ satis abunde testantur, sub illa naturam materiarum noxiarum læsiones producentium moliri. Quamvis enim ipsa illa

illa excretio, cum omnibus ejus præparatoriis, in se spectata, ad statum ordinarium & naturalem non pertineat, sed de motu humorum extraordinario testetur, nec non in eo casu, ubi sola toni intestinorum resolutio passiva atque morbosa occurrit, merito pro pathemate vero habeatur, tamen ex alio fundamento & capite connexionis totum negotium, quatenus materiam molestam atque nocivam, eamque merito excernendam & eliminandam supponit & concernit, pro actu quodam naturæ autocratico, secundum rationem legesque naturæ celebrato, est habendum. Quando enim materiam antecedentem vel in ventriculo, vel in intestinis hærentem atque molestam noxiamve sentit, aut ad minimum adesse æstimat, propter illam motus illos extraordinarios instituit, ut sub copiosa humiditate, quam e reliquo corpore adpellit, materia illa vel tenax, vel pauca, vel acris etiam diluatur, emolliatur, temperetur, colligatur, & commodius cum sufficiente vehiculo ejiciatur.

Hunc motum naturæ activum & congestorium tanto magis patefaciunt consueta symptomata, sub familiari extremarum partium refrigeratione, habitu corporis constricto, salivalis humiditatis in ore defectu, in diarrhœa, quæ omnia manifestissimum signum præbent, quod humores generaliter ad interiora restricti atque congesti sint, & quod sub hac generaliori restrictione, & per partes porosas transpressione vegetiore, copiosior etiam humoris serosi secretio in partibus internis contingat. Non minus de activa tali excretionem naturæ testimonium adferunt motus illi spastici & tractorii intestinorum, qui sæpius sub torminum nomine, sive dolorum colicorum titulo, superveniunt, aut diarrhœam comitantur: etiamsi enim aliquando vel a bilis concursu, vel a seri acrimonia falsa, per modum vellicationis, dolores intestinorum ortum capere possint, nihilominus sæpius adsunt aut superveniunt, quando causa materialis antecedens haud sufficienter mobilis existit, tenaciusque intestinorum parietibus adhæret, quo tanto felicius hæc materia detrudatur, & sub motu vehementiori intestinorum protrudatur & excernatur.

Multo majus autem de activa tali, & ad certum finem suscepta excretionem, testimonium præbent diarrhœæ illæ spontaneæ, frequentius, aut certis anni temporibus recurrentes, atque cum emolumento ægrorum revertentes, satisque vegete sæpius procedentes; quibus haud pejus

serosa.

I.

catobberia materia serosa
 quæntia or dinem naturæ quo
 enter natura salutariter uti
 atibus, corpore.

one loci evacuationis; licet
 eodem evacuatione, quæ per ve
 ia pergitur per intestinorum
 rhea haud aliter molesta aut
 m ordinariæ & quodam eva

vacuationem, naturæ autem
 nate habendam, et eris phe
 e restantur, sub illorum
 m moliri. Quævis enim ph
 ia

jus prospicitur, quam intempestiva cohibitione & adstrictione, quam ægri sæpiissime gravissimo damno luunt.

XLIX.

De subjecto diarrhœæ generali idem tenendum est, quod sub vomitu dictum fuit.

L.

Speciale subjectum constituit intestinorum canalis, cum glandulis eandem obsidentibus.

SCHOL.

Intestina enim non solum viam & instrumentum excretionis suppetant, sed ratione substantiæ nervoso-membranosæ plurimum etiam patiuntur, partim sub symptomatibus torminosi, & colici aliquando accedentibus, partim respectu relaxationis tonicæ, a nimia serosæ colluviei congectione facta, succedentis, & hinc oriundæ flatulentæ expansionis. Glandulæ autem intestinales in tantum subjectum morbi dici merentur, quatenus organum majoris & copiosæ affluxionis seroso-lymphalis materiæ constituunt.

LI.

Distingui debet diarrhœæ simplex a critica: idiopathica a symptomatica.

SCHOL.

Consistit differentia simplicis a critica in eo, quod simplex in statu de reliquo sano, citra præsentiam alius morbi, cui criticæ evacuationes solennes esse solent, eveniat, & ita simpliciter absolvatur. Critica vero sub affectibus acutis, febrilibus continuis, & quidem termino critico, quem certi dies septenarii aut semi-septenarii constituunt, solum contingant.

Symptomatica ab idiopathica facile dignoscitur ex eo, quod idiopathica nullum alium antecedentem morbum agnoscat, sed per se simpliciter adsit atque absolvatur: symptomatica vero aliis morbis antecedentibus cardinalibus superveniat, demumque jungatur.

LII.

MORBIS EX TITULO

LII.

Diarrhœa matricis in diarrhœa
 cum serosa colluvie permuta
 nulla

SCHOL.

Tebræ hoc ipso excreto vis me
 brina portuiva hœc diluget, &
 ita deestabile, hincem i long
 cum hinc excretionem, ac dyma
 , gnuatim

LIII.

Diarrhœa acutissima frequentia
 ut extra refrigerationem

SCHOL.

Diarrhœa generis sunt cœci diarrhœa
 in venter, portu feculentum vis
 cran nervam afflictores, aut ap
 ditam relaxantes, & ita vel pa
 tita congectionem excolunt.
 Ad phlegmæ hinc viderent
 specie viderent la partem refriger
 in genere impeditur, partem per
 nervorum, hinc dicitur a corpore pe
 ore, ac colore serpi ad hincem, etiam
 que dicitur foree yelle

Dysenteria

LIV.

Dysenteria est hinc profusum
 um, epidemum, & cont agiosu
 i venis hinc crucians,
 in eis epidemum
 hinc Pathologia

LII.

Causa materialis in diarrhœa serosa, est saburra mucida viscida, cum serosa colluvie permixta, in intestinis hærens, natura molesta.

SCHOL.

Testatur hoc ipsa excretio talis materiæ, qua hæc diarrhœa ab aliis alvinis profluviiis sese distinguit, ac dignoscendam fistit: siquidem biliosa ab excreta bile, dysenteria a sanguine excreto, & lienteria ex ciborum haud concoctorum, aut chymosæ chylosæque substantiæ excretionem, agnoscitur.

LIII.

Causæ occasionales frequentius sunt vel ingesta peregrina & noxia, vel externa refrigerationes.

SCHOL.

Prioris generis sunt cibi dyspepti, succum aquosum aut fermentescibilem alentes, potus feculenti aut corrupti, acrimonia sua tunicam intestinorum nerveam afficientes, aut aquositate sua tonum intestinorum & glandularum resolventes, & ita vel passivum seri decubitus, vel activam ipsius congestionem causantes.

Ad posteriorem classem referendæ sunt tam totius corporis, quam in specie abdominis & pedum refrigerationes; unde partim transpiratio in genere impeditur, partim per restrictionem spasticam partium extremarum, materia serosa a corporis peripheria ad interiora retropellitur, ut majore copia ad intestina, eorumque glandulas remeare, ipsumque affectum fovere possit.

Dysenteria.

LIV.

Dysenteria est alvi profluvium impetuosum, plus minus cruentum, epidemicum, & contagiosum, cum gravissimis torminibus ac tenesmis egros excrucians, valde periculosum, a causa communi aut epidemica ortum.

Coschwitzii Pathologia.

S s

SCHOL.

SCHOL.

Quamvis hanc diarrhoeam cruentam proxime & proprie a feri & lymphæ congestione aut stagnatione non deducamus, tamen ob aliqualem affectuum & loci affecti affinitatem facile hic ipsius pertractationi locus concedendus erit, cum præcipue negari nequeat, magnum etiam ferosæ materiæ concursum sub illa præsentem esse. Consistit autem dysenteria in repentino, vehementi & magis magisque torminoso alvi profusio, eoque procedente, ut paucis temporis intervallo excreta a statu naturali declinent, & vel sanguine tingantur, & misceantur, vel plane sanguinolenta evadant, & loco excrementorum sanguis purior sive congrumatus, sive floridus & fluxilis, sub maximis cruciatibus tam in genere torminosus, quam in specie tenesmoideis excernatur.

Epidemicam vocamus dysenteriam, quoniam observatione docemur, quod neque omni anno, præsentibus licet quibusdam causis occasionalibus propinquioribus, grassetur, neque iis annis, ubi grassatur, sporadice occurrat, sed populariter homines, in uno locorum tractu habitantes, invadat, certumque anni tempus, autumnale nempe, fervet.

Contagiosum esse hunc alvi fluxum, demonstrat itidem quotidiana experientia, dum ordinarie & ut plurimum non unicum solum subiectum, sed plura in una domo corripit, iisque facillimo negotio communicatur, qui aliis ægrotantibus famulantur, nec non ex una domo ad alteram, atque de loco in locum, instar aliorum affectuum contagiosorum, transfertur.

LV.

Distinguitur dysenteria a practicis in rubram & albam.

SCHOL.

Rubra illa est, quam in antecedentibus depictram dedimus: cui alba opponitur ex eo, quod sub illa mucus spissior coloris subcinerei, pallidis saltem stigmatibus sanguinolentis refertus, in magna copia simul excernatur, aut materia excreta interiori intestinorum tunicæ abrasæ similis existat, iisdem de reliquo præsentibus symptomatibus.

LVI.

Distinguitur porro dysenteria in benignam & malignam.

SCHOL.

SCHOL.

Defumitur potissimum hæc differentia a symptomatum gravitate, præcipue febris inflammatoriæ accessu, majore contagii gradu, & summe periculoso atque funesto eventu: notorium enim est, dysenteriam, dictis symptomatibus non stipatam, sed simpliciter cruentam ac dolorosam, satis diu ad septimanas usque, sine vitæ periculo tolerari posse: ubicunque autem febris inflammatoria accedit, intestinorum sphacelationem inevitabilem esse, hancque mortem certissime sequi, cum reliquis signis malignitatem declarantibus.

LVII.

Differt quoque dysenteria a fluxu hæmorrhoidali.

SCHOL.

Cum utraque excretio, respectu sanguinis cum fecibus alvinis excreti, aliquam inter se habeant adparentem convenientiam, haud male pro evitanda utriusque confusione actum erit, si notas aliquas caracteristicas addamus, unum ab altero affectum discernentes: quamobrem memoria tenendum est, hunc nostrum affectum dysenterium 1. certis quasi anni temporibus alligatum esse, quæ haud transcendit; quo intuitu ordinarie mensè Augusto & Septembri, extra ordinem vero aliquando mensè Junio, prorumpit atque grassatur, 2. eundem tunc temporis epidemicum esse, multasque personas simul corripere, quæ tamen ad fluxum hæmorrhoidalem nullam sæpe possident dispositionem: 3. contagiosum existere, aliisque personis, quæ ægris famulantur, aut propinquius commercium cum illis habent, communicari: 4. dolores atque symptomata torminosa eo magis aggravari & increbescere, quo magis sanguinis profluvium augmentum capit: 5. affectum ipsum nunquam salutarem, sed frequenter satis funestum atque exitialem esse; quæ circumstantiæ omnes in negotio hæmorrhoidali non occurrunt.

LVIII.

Subjecta crudelis hujus affectus certa determinare haud licet.

SCHOL.

Neque enim sexus, neque temperamentum, neque ætas una præ altera hic exceptionem patitur, sed omnis ætatis sexus, aliisque con-

ditionis personæ ipsi obnoxia sunt, ita ut haud raro ipsæ mulieres gravidæ similem sortem, funestumque ac lethalem eventum inde experiantur.

LIX.

Subjectum speciale præter intestinorum canalem, ejusque glandulas, constituunt vasa intestinorum sanguifera.

SCHOL.

Sicut enim intestina eodem, quo in aliis diarrhœis, modo afficiuntur, & glandulæ intestinales copiosum serum fundunt, ita in specie considerari merentur vasa intestinorum sanguifera, vel in continuitate læsa, vel ad minimum sub vehementissimis torminosis cruciatibus per ostiola ad tunicam intestinorum interiorem penetrantia, sanguinem contentum dimittentia.

LX.

Causam materialem proximam tyrannici hujus affectus constituit saburra vitiosa acris & fermentescibilis indolis, in intestinis hærens.

SCHOL.

Hæc intestinorum tunicam villosa-nerveam primo afficiens, sensumque molestum inducens, ad tantum acrimoniæ gradum probabiliter devenit, ut hinc inde substantiam intestinalis tunicæ lædat, unde vasorum sanguiferorum oscula denudantur, ut sub accedente gravissima intestinorum torsione spastica sanguinem fundant atque dimittant, qui sub dejectionibus excernitur.

LXI.

Antecedentem proximam causam querendam esse putamus in erroribus diæticis, & quidem proxime commissis, per ingestionem talium ciborum, qui succo fermentescibili, acefcente, & ad acrimoniam proclivi, scatent.

SCHOL.

Hoc nomine tunc temporis, ubi dysenteria ordinarie grassatur, in considerationem veniunt præprimis fructus horæi, partim immaturi & nimis tempestive ingesti, partim licet maturi, succo tamen fer-

men-

mentescibili & acescente præditi ac abundantes, cujus generis sunt pruna, imprimis flava illa ac dulcia, quæ Spislinge vocantur; & rubra minora & majora, Hundes, und Haber, Pflaumen: mala persica, cucumeres, uvæ, &c. præsertim, si jejunio stomacho in magna copia ingerantur.

Quibus desuper accedit familiaris illa tunc temporis cerevisiarum mala conditio, qua hoc anni tempore, ubi fructus maturefcere incipiunt, facilius acescunt, aut si recentiores ante corruptionem acescentem bibuntur, tamen minus defæcata ac puræ, sed fecibus ut plurimum refertæ existunt: unde, si ciborum fermentescibilium succus cum ejusmodi cerevisiis concurrat, necessario major ejusmodi morbo suppeditatur fomes, qui tanto magis exaltatur, si forsân in uno alterove subjecto mala quædam prædispositio & constitutio accedit, quæ ad facilius suscipiendum malum, causæque exaltationem facere potest. Quale quid accidit, quando vel ex mala & incongrua diætâ, vel ex diathesi scorbutica, vel ab ira proxime prægressa, totum corpus aut intestina humoribus multo sero acriore falso refertis, vel acrimonia & saburra biliosa scatent: ubi sane fieri nequit, quin causæ tales antecedentes, proximiori materiali junctæ, hanc tanto citius, tantoque vehementius in actum deducant, malumque tanto gravius reddant.

LXII.

Alia tamen ad huc remotior antecedens causa subest, quæ specificè fonticum hunc affectum, certis saltem annis producere valet.

SCHOL.

Cum enim quotidiana experientia testetur, dysenteriam haud singulis annis genus humanum infestare, etiam si copia fructuum horæorum, & mala cerevisiarum conditio adsit; sana ratio dicitur, aliud quid subesse, quod malam in specie dispositionem fructibus horæis atque campestribus affricare potest.

Fit autem hoc vel ab aère autumnali in genere, dum propter solis declinationem, ac tempestatis inconstantiam ad minorem maturitatem perveniunt, aut ex aère nimis humido, & propter frequentiores tunc pluvias & imbres, multis particulis aqueis repleto, multum quoque humorem & succum crudiores aequum, & minus coctum recipiunt; vel ma-

aliqui frequenter occurrant, qui neque per fructuum aut olerum usum, neque per aëris superius descripti immediatum commercium malum hoc sibi contraxerunt; tamen notandum est, aëris inquinati concursum in totum excludi non posse.

Quando enim unus aut alter dysenteria corripitur, tunc ex dejectionibus alvinis, summe foetidis, ac putridis effluvia talia putrida prodeunt, quæ primo ægri conclave, mox vero ædes implent, aëremque inquinant, ubi a reliquis ædes inhabitantibus, aut ægris famulantibus, per inspirationem crudiores particulæ proxime attrahuntur, relique vero & subtiliores, aëri quoque communicatæ, mediante illo aliorum devehuntur, ibique contagiosum illud & fermentescibile miasma ad reliquos vicinos propagant, ut eo ipso neque plane omnes, neque omnes simul in uno loco, sed successive unus post alterum morbo corripiatur.

Ubi simul considerationem meretur, quod quo magis miasma tale per novarum particularum accessum in singulis subjectis augetur, eo plus etiam per novum motum exaltetur atque subtilius reddatur, quod etiam in aliis contagiosis affectibus occurrere & observari solet. In quibus casibus particularibus, etsi causâ materialis proxime ab ingestis non accesserit, sufficere potest præsentia fomitis alicujus, e cruditatibus nidorosis aut biliosis in primis viis, quæ ab accedente miasmate contagioso in motum & actum deducuntur: sicut enim in antecedentibus jam monstravimus, saburram ejusmodi biliosam in corpore præexistentem, malum hoc exacerbare, & crudelius reddere, ita quoque rationi non contrariatur, quod ex eadem materia præsentem, quæ ad diarrhœas biliosas, torminosas, acres concitandas, ex sua natura apta est, concurrente specifico miasmate morbofo, per aëris effluvia attracto, eadem quoque morbi species producatur.

Lienteria & Coeliaca Passio.

LXIV.

Lienteria & coeliaca passio, est species excretionis alvine p. n. qua paucis post pastum horis, cibi ingesti, vel penitus non mtati aut concocti, vel in chymosam aut semichylosam substantiam redacti, excernuntur.

SCHOL.

SCHOL.

In eo enim sese distinguit hocce alvi profluvium a reliquis hactenus pertractatis, quod nempe neque excrementa ordinaria, neque simpliciter materia mucido-serosa, aut biliosa, aut cruenta ejiciatur, sed notorie ingestorum excretio contingat: quæ ut plurimum statis horis recurrit, reliquo vero tempore diei remittat aut fileat, & plures per dies non modo, sed per septimanas aliquando duret, atque continuetur.

Solet ordinarie circa hunc adfectum distinctio in scholis medicis observari atque formari inter *lienteriam*, & *cæliacam passionem*: quando *cæliacum fluxum* nominant, si cibi jam concocti, & in pulcritudinem redacti, lacteum quasi vel albicantem colorem referentes, excernuntur: sub *lienteria* autem intelligunt ciborum crudiorum, sicut ingesti erant, & minus alteratorum excretionem. Cum autem sub attenta consideratione facile adpareat, diversam excretionem diversitatem gradus & temporis indicare, quoniam cibi primo alterantur & solvuntur, deinde in chymum, & mox in chylum rediguntur, & ita secundum hæc negotii concoctionis tempora, excretio varie contingit, prout nempe vel totum digestionis tempus antecedit, vel idem sequitur, facile patefcit, excretionem magis liquidam atque chylosam, levioiorem chymosam & pultaceam, alterum sive medium, plane indigestam autem primum & summum gradum esse affectus: cum etiam nomen cæliaci fluxus nil nisi communi termino ventris profluvium denotet, hic autem terminus pro specie affectus determinanda haud sufficiat, facile quisque videbit, nos optimo jure *lienteria* titulum solum retinere, eumque secundum diversos ipsius gradus considerare, nec necesse esse duplicis affectus pathologiam profequi: præsertim cum experientia doceat, hos ab antiquitate distinctos adfectus se invicem multoties excipere & sequi.

LXV.

Subjecta hujus affectus ut plurimum sunt vel infantes, vel senes, vel prægressis diuturnis morbis debilitata persona.

SCHOL.

Notamus hic merito, hunc affectum ut idiopathicum æque rarum, nec ita vulgatum esse, quam symptomaticum, aliorumque morborum

borum confectarium, qui paulo frequentior existit: unde vel aliis gra-
vioribus morbis, (quales sunt icterus, hydrops, febres lentæ aut he-
cticæ, diarrhœæ diuturnæ) supervenire, vel illos sequi solet.

LXVI.

*Subiectum speciale constituit partim ventriculus, & inte-
stina, partim vasa, chyli distributioni dicata.*

SCHOL.

Aut enim ventriculus & intestina atoniam patiuntur, ut cibos in-
gestos ad plenariam illorum digestionem usque, aut chyli distributio-
nem retinere nequeant, aut vasa chyliifera ita constituta sunt, ut chy-
lum præsentem recipere satis tempestive non valeant.

LXVII.

*Causa hujus affectus proxima consistit partim in laxitate,
lubricitate & levitate primarum viarum, partim in vasorum
chyliiferorum obliteratione.*

SCHOL.

Ipsè enim titulus lienterix idem significat, ac si dixeris *λειότης τῶν
ἐντέρων*, vel lubricitas & lævitas intestinorum: vasorum vero chyliifero-
rum obliteratio ex effectu patet; interim pro diversitate gradus ipsius
affectus una dictarum causarum præ altera majorem sibi locum vindicare
potest.

Ita enim sub excretionem chylosa puriore ventriculum, ejusque vi-
tium accusare haud licet, cum defectus concoctionis non deprehenda-
tur, sed negotium distributionis chyli laboret, unde in hoc gradu vel
sola vasorum chyliiferorum obliteratio, vel conjuncta intestinorum ato-
nia accusanda venit. In altero gradu affectus, ubi materia chymosa ex-
cernitur, intestinorum magis lubricitas & atonia in culpa est, ut cibos
digestos tamdiu non retineant, donec plenaria chyli elaboratio succe-
dat: in ultimo autem & summo affectus gradu, quando cibi vel plane
indigesti, vel haud sufficienter concocti ejiciuntur, potissimum ventri-
culus in culpa est: si enim in illo digestio ciborum negligitur, nequa-
quam

Coschwitzii Pathologia.

T t

profurum a reprobato-
nata ordinaria, raris
ut cruenta ejicitur, deli-
suplucum itatis hinc
ur hinc, & plures per
et, atque continentur.
inchois medicis
siam possionem: quon-
di, & in putredine redacti-
tes, excreantur: sub
sicut ingesti erant, &
b atenta consideratione
nem gradus & temporis
antur, deinde in chylo,
a hac negotii concoctio-
mpe vel totum digestio-
molestis, excretionem magis
tim & putredinem, alterum
& summum gradum esse
in communi termino ven-
pro hujus affectus deter-
t, nos optimo jure liente-
um diversis ipsius gradus
pathologiam prolequi:
itate distinctos affectus

quam chyli sequestratio in intestinis tenuibus, multo minus ipsius distributio per vias chylicas succedere potest.

LXVIII.

Causam antecedentem materialem proximam merito ponimus in nimia humoris seroso-mucidi, in ventriculo aut intestinis presentia.

SCHOL.

Hæc parietibus dictarum partium adhærens, in ventriculo sequestrationem humoris salivalis gastrici, & effectum salivalis menstrui dissolutorium impediendo, peccat: in intestinis lubricitatem ac lævitatem non modo, sed etiam toni relaxationem producit, ut inde materia huc delata tanto citius translabi possit: respectu viarum chylicarum autem simul harum obliterationem causatur, ut materia quoque chylosa illos intrare nequeat, sed potius effugiendo immediate intestinorum canalem transeat,

LXIX.

Ad causas antecedentes remotiores referimus temperamentum phlegmaticum, vel magis tale in affectu idiopathico: in symptomatico autem morbos supra citatos progressos.

SCHOL.

Ab utraque enim causa relaxatio toni in ventriculo & intestinis inducitur, quoniam a dicto temperamento semper materia peccans præsto est: dicti affectus autem vel copiosum materiæ seroso-mucidæ decubitus, vel feri in visceribus impeditam secretionem, & hinc ad alia loca faciliorem restagnationem pro fundamento habent.

LXX.

Aliquando etiam, sed paulo rarius, causa quasi ab extra accedens occasionalis, ad affectus nostri productioni favet.

SCHOL

SCHOL.

per enim simplici vix tolerari
 iudicium & obis, facio secretum
 tunc, que dicitur observari ali
 non capi rebatur, ac in videri
 & in ventriculum ut videri de
 est solida, occasionali huc rari
 timendo officio. & occidit
 dicitur huc struata, non quæ
 dicitur materiam videri, quæ
 in affectu nostro videri.

LXXI.

Concurrere videri in hac exort
 in causa effluvia, dicitur.

SCHOL.

Volunt enim ex supra dictis
 huc pro parte quæ dicitur
 in h. habitatione videri videri
 ratione dicitur videri. & videri
 in præcipue huc præstare videri
 oportet videri, per non videri
 & præstare in videri videri, que
 non videri. Videri tamen non videri
 dicitur videri videri, & videri
 non videri videri, per videri
 & videri videri huc videri videri.
 Si enim præstare videri videri
 in proprium videri videri, que
 non videri. non huc videri videri
 videri, simulque videri videri, qui
 in videri videri, ut ad morbos
 videri videri, & videri, que
 videri videri videri videri.

TII

SCHOL.

Plus enim simplici vice observatum fuit, lientericum fluxum productum fuisse a cibis, succo acriusculo scatentibus, atque in vasis cupreis decoctis, aut diutius asservatis: ubi a liquore acriusculo aut acido portio cupri resoluta, ac in viride æris quasi mutata cibis sese insinuavit, & in ventriculum ad intestina delata, nauseam, torsionem, anxietates inducit, acrimonia sua tunicas interiores immediate vellicando & stimulando afficit, & occasionem præbet, quo natura plus humorum seroforum huc affundat, motumque excretorium non solum, sed & dilutionem materiæ noxiæ intendat, unde tunc ex duplici fundamento causarum, affectus noster ortum capit.

LXXI.

Concurrit interim in hac excretionem quoque ipsius naturæ, tanquam causæ efficientis, activitas.

SCHOL.

Nolumus enim, ex supra deducto causarum fundamento, totum adfectum pro pure passivo alvi profluvio declarare, quod solitarie ab atonia & lubricitate primarum viarum ortum capiat, cum omnimoda exclusionem activitatis naturæ, & considerationis motuum concurrentium, cum præcipue hoc prohibeat certus ipsius recursus, stas ut plurimum temporibus eveniens, nec non aliqualis, licet levior aliquando, coariens pressionis in intestinis sensus, quæ utique concurrentem naturæ activitatem indicant. Verum tamen non obstat, quin primarum viarum lubricitatem ac atoniam, a causâ mucido-serosa, & simul naturæ activitatem concurrentem, pro causâ hujus mali agnoscamus, modo id certis atque distinctis fiat respectibus.

Si enim partem proxime affectam tanquam morbi & læsionis subiectum proprium consideramus, quæ nulla alia, quam ventriculus cum intestinis existit, inque hoc subiecto causam quærimus proximam atque materialem, simulque ad individua, quibus idiopathice præ aliis familiaris esse solet affectus, vel ad morbos prægressos aut comites, quos sequitur, respicimus, & attendimus, quod vel phlegmaticis personis, iisque vel senibus vel infantibus eveniat, debito atque perfecto viscerum

rum tono destitutus, vel affectibus hydropicis, & vehementioribus ac diuturnis diarrhœis prægressis succedat, non possumus, quin primarum viarum atoniam a copioso materiæ serosæ affluxu oriundam, aut lubricitatem ac lævitatem intestinorum a conjuncta materia mucida ibi hærente accusemus, ideoque profluvium illud, respectu partis affectæ, tanquam passivum agnoscamus.

Si autem ulterius progrediamur, & inquiremus in copioso illius affluxus materiæ seroso-mucidæ proventum atque originem, an ille a solo passivo decubitu humorum, an vero ab activa quadam naturæ directione, & positivo appulsu oriatur, an etiam neglectus negotii nutritionis ac distributionis nutrimentorum sit passio organorum nutritionis, an vero actus ipsius naturæ, facile patebit, utique respectu harum circumstantiarum naturam tanquam causam efficientem agnoscendam esse: quæ remotiore ordine propter causæ materialis molestæ præsentiam, hic agit atque concurrat, manente tamen causa continente & proxima intestinorum atonia, quam copiosa materia seroso-mucida, ut causa materialis proxima, produxit.

Ubi simul incidenter notamus, vocem atoniæ viscerum non semper strictissimo sensu in medicina sumi atque occurrere, & ita explicari debere, quasi semper totalem abolitionem aut resolutionem toni partium indicet atque supponat, qualis in affectibus paralyticis & apoplecticis observatur, sed sæpius etiam pro nimia saltem toni relaxatione assumi, quæ vel magnam partium distensionem & expansionem, vel humidam earundem emollitionem sequitur, ideoque flacciditatem præternaturalem & comparativam designare.

Defectum vero actus nutritionis, & distributionis nutrimenti hic concurrentem, quod attinet, non dubitamus, eundem in præfenti casu ad pathemata & læsiones esse referendum, cum utique hic læsio mechanisimi partium præsto sit, per obliterationem viarum chyliiferarum: quamvis alio respectu neglectus nutritionis in abstracto consideratus, utique non a mechanismo partium dependeat, sed ad principium agens sit referendus, qui si in nostro affectu forsitan concurrere observetur, rectius pro effectu & consequente morbi morali, quam pro causa affectus antecedente agnoscendus esset.

E. MORDEX VITULI

Scirbu

LEXI

terius et tunc partu dicitur
 ter non sequitur) dicitur atque
 referunt volutus, in quibus
 a (scilicet, dicitur cori sensum
 veritas explicata oritur

Scho

ita elementum partium Scirbu
 in hunc. Ina & emolitionem
 qui in partibus venter utique
 am ad venteribus venter hunc
 a, pancreas, uno partium in
 viti non habetur, sed venter
 in magis intricata hunc, quippe
 sed potius a posteriori, ad est
 Unde symptomata pro venter
 he tunc generatim dicitur venter
 venter, essentia hunc venter
 venter, vel venter in venter
 venter

hunc venter dicitur venter ad venter
 venter venter dicitur venter
 venter venter in venter
 venter venter venter venter

LEXI

Distinguitur scirbu in exp

Scho

distinctioni hunc venter dicitur
 venter venter in venter
 venter venter venter venter

Trj

Scirrhus.

LXXII.

Scirrhus est tumor partis alicujus interna, (de externis enim hic non loquimur) durus atque renitens, gravitatis pondere præsertim molestus, aliquando tactu perceptibilis, in principio sensibilis, demum vero sensum doloris amittens, ab humorum incrassatione exsiccatoria ortum ducens.

SCHOL.

Sicuti externarum partium scirrhi, humorum vel sanguinei, vel lymphatico serosorum, stasin & exsiccationem pro fundamento habent, ita simile quid in partibus internis contingere potest, imo contingit: unde jam dudum ab autoribus notati fuere hepatis, lienis, glandularum, mesenterii, pancreatis, imo pulmonum scirrhositates. Cum autem dictæ partes visui non subjiciantur, sed profundius lateant, signa horum scirrhorum magis intricata sunt, quippe quæ aliquando non equidem a priori, sed potius a posteriori, id est, ab effectibus & consecrariis, patentiunt. Unde symptomata pro diversitate partis affectæ sunt varia, e quibus tamen generaliter difficilis respiratio, difficilior decubitus in latus alterutrum, externi habitus corporis depravatio, corporis vel tabida consumptio, vel œdematosa intumescencia, & febris hecticoides maxime prælucent.

Interim interni scirrhi recte ad tumores referuntur, cum de cadaverum ejusmodi affectibus defunctorum sectiones abunde testentur, partes affectas a tumore in extraordinariam molem elevatas esse, duras existere, & scirrhos externarum partium ex omni parte æmulari.

LXXIII.

Distinguuntur scirrhi in exquisitos & non exquisitos.

SCHOL.

Distinctioni huic occasionem dedit differentia symptomatum, quæ vel ab initio morbi, vel sub ulterioris ipsius progressu, aut statu demum consummato accedere aut adesse solent: dum omnes scirrhi in suo principio

capio constituti, dolorem quandam aut sensibilitatem partis affectæ, licet non gravem, tamen aliqualem & vagam, conjunctum habent, ideoque non exquisiti, incipientes, dolentes vocantur; sub ulteriori autem progressu, & increbescente materiæ peccantis immobilitate, sensum doloris tandem penitus amittunt, & propter molis incrementum gravativo sensu magis molesti fiunt, eamque ob causam tunc exquisiti, indolentes, consummati nominantur.

LXXIV.

Distinguuntur porro in sanguineos & phlegmaticos.

SCHOL.

Desumitur hæc differentia a materia peccante specialiore: prout nempe pro diversitate partium affectarum, vel individuorum, plus sanguinis purioris, aut materiæ seroso lymphalis causam proximam constituere creditur atque supponitur, licet certissimum sit, quod in utroque scirrho utraque materia semper concurrat.

LXXV.

De subjecto scirrhorum generali non est, quod fusus differamus, cum illud certum ac determinatum non existat.

SCHOL.

Videmus enim toto die, omnis conditionis, quoad temperamentum, ætatem & sexum personas ex causis varie occurrentibus, ipsis in genere subjectas esse, quamvis non negandum, phlegmatica individua paulo majorem dispositionem propter humorem lentescentiam habere.

LXXVI.

Subjectum speciale constituunt varia interna corporis nostri partes, præcipue tamen tales, que glandulosæ sunt texture.

SCHOL.

Hinc maxime innotuerunt scirrhi hepatis, pancreatici, glandularum mesaraicarum, ita tamen, ut aliarum quoque partium scirrhi non deficiant, quemadmodum eosdem tam in pulmonibus, quam in liene, & utero occurrere notissimum est: licet omnium diagnosi non æque facile pateat, sed plurimarum partium scirrhositates, magis probabili conjectura

jectura, quam certioribus & evidentioribus signis declarare liceat: unde omnium maxime epatis & lienis scirrhus dignotioni faciliori subjacent, propter situm horum viscerum, quo tactui externo se sistunt, simulque scirrhum præsentem manibus palpandum offerunt,

LXXVII.

Causa materialis scirrhorum in genere proxima est portio humorum, in parte hærentium inspissata, & ex defectu sufficientis humiditatis indurata.

SCHOL.

Hæc enim, quando in partibus incarcerata, per secessionem tenuioris humiditatis successivam inspissatur ac indurescit, novæ succedenti materiæ fluidæ transitum prohibens, eamque in similem statum traducendo, incremento & augmento ipsius tumoris ansam præbet.

Constituitur autem, secundum mentem docentium, hæc materia scirrhorum duplex: sanguinea nempe, & lymphatico-serosa, haud tamen eo sensu, quasi scirri sanguinei solum purum sanguinem, exclusâ omni materia seroso lymphali, & vice versa, serosi solam lympham cum sero, excluso omni sanguine, pro causâ materiali substrata agnoscerent; sed potius ea interpretatione, quod equidem materia lymphalis serosa principaliter ipsam materiam scirrhorum constituat, pro diversitate partium tamen sanguinearum, aut magis exsanguium, plus minusve sanguinis intermixti habeat, aut ad minimum infarctui sanguineo antecedenti originale fundamentum sit tribuendum.

Notum enim est ex illis, quæ sæpius jam prolata sunt, quod sanguis purior sibi relictus, in parte aliqua subsistens atque incarceratus, ob partium contrariarum laxiorem nexum facillimo negotio in corruptionem putredinosa-sphacelosa sit pronissimus, nisi ab alia accedente materia ab hoc corruptionis genere arceatur: unde a puro sanguine subsistente scirrhum expectare non licet.

Quando autem sub tali infarctu & stasi multum humoris seroso-lymphalis simul hæret, qui glutinosa ac mucescente sua indole congru-
mationem ac exsiccationem promovet, & particulæ aquosæ tenuiores ubique secedunt, falsedine autem sua intermixta, corruptionis proclivitatem impedit, tunc succedit scirrhus, qui tamen pro diversitate mix-
turae

turæ & partis specialiter affectæ, adveniente causa quadam occasionali irritatoria, in corruptionem novam, ulceratoriam nempe, majore aut minore impetu ruere potest, eamque vel putredinoso-cancrosam, vel phagadænicam saltem constituere solet.

LXXVIII.

Causam antecedentem proximam constituit congestio & infarctus, tam sanguinis cum lymphæ & sero permixti, quam lymphæ & sero purioris, comparative sumendo.

SCHOL.

Quamdiu dicti humores per viscera libere transeunt, nec quantitate & impetu, viarum motuumque proportionem transcendunt, nullum exinde damnum erit metuendum; quam primum autem infarctus contingit, motuum viarumque proportionem superans, proxime ejusmodi læsiones imminet, quæ tamen nec ita prompte & simpliciter infarctum solum sequuntur, nisi causa quasi continens accederet, infarctum factum incarceratum tenens, strictura nempe partis affectæ spastica, quæ transitum atque regressum materiæ semel incarceratæ prohibet, eamque fortius impingit.

LXXIX.

Remotiolem causam antecedentem collocare possumus in humorum tam abundantia, quam spissitudine.

SCHOL.

Quo magis enim hæ duæ læsiones inter se conspirant, eo facilior est sub reliquarum causarum accessu scirrhorum proventus.

LXXX.

Occasionales cause sunt ex parte sanguinis & humorum orgasmum commotoria, ex parte solidarum partium alterationes strictoria.

SCHOL.

Utriusque generis causæ sunt vel internæ, vel externæ; unde ad priorem classẽ referimus omnes sanguinis & reliquorum humorum commotiones orgasmicas & expansorias, nec non pulsus exacerbatorias, quæ

quæ a potibus inebriativis, spirituosiss, vinosis, medicamentis calidioribus, iracundia, calore externo, corporis exagitatione motu dependere possunt, ita ut abhinc major humorum congestio & appulsus ad specialem quoque aliquam partem contingere queat.

Ad alteram autem pertinent partim animi pathemata repentina, præsertim terror & metus, aut ira cum terrore permixta: adstrictiones per medicamenta in hæmorrhagiis, diarrhœis, aut febribus, præcipue acutis & quartanis, intempestive & minus considerate adhibitæ: partim externæ totius corporis perfrigerationes repentinæ & vehementes, post ipsius exagitationem perpeßæ, aut particulares certarum partium refrigerationes, quales solennes esse solent, sub hæmorrhagiis impetuosiss, per impositionem linteorum frigido-madidorum in regionem hepatis, aut lienis, quæ tanto pejores effectus post se relinquunt, quo magis suscipiuntur in febribus, & hæmorrhagiis criticis.

Atrophia.

LXXXI.

Atrophia est tabida totius corporis consumptio successiva, a nutritionis, ac lymphæ distributionis defectu oriunda; sine febre hectica, aut alio graviore morbo obtingens.

SCHOL.

Manifestat sese hic affectus sub marcida & flaccida partium solidarum mollium in corpore externo, universaliore consumptione; ita ut caro quasi tacite decidat, viresque successive prosternantur. Quæ tabida corporis consumptio merito a defectu distributionis lymphæ purioris deducitur, cum e diametro opposita sit nutritioni, a lymphæ laudabilis distributione & adpositione proficiscenti. Et quamvis idem aliquando per tempus obtingat, sub gravioribus morbis, eorumque duratione, tamen ille incrementi corporis defectus hic non intelligitur, sed præsens affectus ut idiopathicus consideratur, quamquam inter symptomata ipsius calor præternaturalis quasi febrilis, sine typo tamen, sæpissime concurrat.

LXXXII.

Differt itaque atrophia ab hectica & phthisi.

Coschwitzii Pathologia.

Uu

SCHOL.

SCHOL.

Licet enim phtisi & hœtica tabida corporis consumptio jungatur, in his affectibus tamen symptoma solum constituit, & ulcerosam hepatis, pulmonum, vel aliarum internarum partium, pro causa agnoscit, quæ in atrophia strictè dicta non occurrit.

LXXXIII.

Atrophia diversis titulis insignitur pro diversitate subjectorum, & partis specialiter adfectæ.

SCHOL.

Ita enim solenniore acceptione atrophia nominatur, quando ætati infantili & puerili speciatim insidias struit: tabis vero titulum assumit, si adultiorem ætatem invadat: & tandem marasmi nomine gaudet, si senibus infesta existat, & sub omnibus his nominibus universaliter in corpore procedat. Quando autem unum aut alterum saltim membrum tabida tali consumptione corripitur, aridura vocatur.

LXXXIV.

Subjectum tam generale quam speciale ex antecedentibus patet.

LXXXV.

Causa proxima est vel lymphæ positivus defectus, vel ipsius denegata legitima distributio.

SCHOL.

Præsentia enim lymphæ nutritiæ necessario requiritur in corpore, pro ipsius nutritione, cum ex physiologicis jamjam constet, proximam nutritionis materiam nullam aliam esse nisi lympham: ubicunque itaque positivus illius defectus argui potest, ibi corporis tabes necessario sequitur. Nec tamen sufficit lymphæ in corpore sola præsentia, nisi sub humorum circulo ad partes debite distribuatur, illisque adplicetur.

LXXXVI.

Causa antecedens proximior est vel alimentorum defectus: vel lymphæ discrasia, tam spissior & mucida, quam tenuis & aquea.

SCHOL.

SCHOL.

Alimentorum præsentia sicut chylum & lympham in genere corpori suppeditat, ita eorundem defectum sub inedia, chyli & lymphæ quoque defectus sequitur, & deficiente materiali nutritionis causa deficit quoque effectus.

Quando autem lymphæ discrasia laborat mucida & spissa, tunc circulum suum tardius absolvit, tardiusque & parcius partibus adponitur, ne dicam, quod pauciore sui parte talis lymphæ in corporis nutrimentum cadat, & potius obstructionibus partium anam præbeat.

Simili modo lymphæ nimis aquosa & tenuis, paucioribus partibus gelatinosis referta, corpus nutrire nequit, sed potius ad largiores, quam par est, excretiones, alvinas, diureticas, & periphericas cum virium prostratione disponit.

LXXXVII.

Causa antecedentes remotiores, ex una parte quærenda sunt in victus atque diætæ vitiiis.

SCHOL.

Disponunt hoc intuitu ad malum præsens cibi mucidiores & viscidiores, crassi; præcipue ubi ætas puerilis aut senilis eorum concoctioni haud satisfacere potest: unde in humoribus similes impuritates generantur, lympham in specie male afficientes.

Nec minore jure potus hic accusare licet inconvenientes; sicut enim potus nimium aquosi & tenues partes laudabiles nutritias non adferunt, quin potius illas, quæ a cibis suggeruntur, ultra modum diluant, atque distemperent; ita quoque potus spirituosus, qualis est spiritus vini, abusive usurpati, chylum non modo turbant, & ad spissitudinem disponunt, sed glandulas ventriculi & intestini duodeni constringendo, menstrui salivæ necessariam eructationem, pro meliori chylicatione requisitam, impediunt atque supprimunt.

Cujus rei sæpissime in praxi quotidiana plurima occurrunt testimonia de infantibus atrophicis, qui tales, nimis credulæ superstitionis argumento, per incantationem aut fascinum creduntur acsupponunt; cum tamen, facta debita causarum exploratione, dilucide pateat, ipsos

parentes incantatores fuisse, & sub perverſa ac intempeſtiva actum concoctionis promovendi cura, infantes tenellos ad hoc malum diſpoſuiſſe.

LXXXVIII.

Ex altera parte ad hanc cauſarum claſſem pertinet organorum lymphæ depurandæ inſervientium mala diſpoſitio.

SCHOL.

Sic in conſiderationem maxime veniunt glandulæ variæ in corpore præſentes, præcipue meſaraicæ, & pancreas: his enim per iſtricturam ſpaſticam coarctatis, aut a materia mucido-viſcida obſtructis, aut plane induratis atque ſcirrhoſis, lymphæ impurius redditur, ut ita partibus heterogeneis reſerta, corpus loco nutritionis lædat. Id quod tanto facilius ſuccedit, ſi forſan a partibus externis glanduloſis cutaneis & ſubcutaneis, materiæ tales heterogeneæ ad interiores partes transferantur; quale quid frequenter contingit apud infantes, quibus achores, tinea capitis, cruſta lactea retroceſſerunt.

LXXXIX.

Occaſionales cauſas ut plurimum ſuppeditant externæ refrigerationes, & interna adſtrictiones.

SCHOL.

Hinc videmus, tabidas ejuſmodi conſumtionem totius corporis illis maxime familiares eſſe infantibus, qui ſub ſomno multum & sæpe ſudarunt, & frigori repente expoſiti fuerunt, vel quibus ſub iisdem circumſtantiis primæ viæ tempore nocturno & matutino potibus frigidis obrutæ fuerunt.

Neque in adultioribus deſciant exempla & obſervationes, ſi modo debite attenderentur, quod poſt repentinas perfrigerationes corporis, perpeſſa antea exaſtuatione, vel poſt diarrhœas, hæmorrhagias, & febres, per adſtringentia curatas, iisdem affectibus tabidis ſubjiciantur.

XC.

Peculiarem aliquando conſtituit cauſam verminofa ſoboles.

SCHOL.

MORBUS EX TITULO
 Scro
 Et quidem hoc præſertim
 præſentis in morbis, ceteris
 morbis tabiditate beluorum præſertim
 XC
 Abſoluta membrorum part
 viderentur, vel aliter extrinſec
 S
 At necque enim crudi
 non ſolentia ſuavia autem efficiunt
 lingue etiam lymphæ deſectio mor
 legione lactea neque adſtrictio di
 membrorum vitium hæc morbum ex
 venter, quando perit cibus vitio
 inibus, externa remedia nimis
 de huius ſortis diſta, intempeſti
 affectus externi c
 Cruſta
 Z
 Cruſta lactea eſt deſectio
 huiusmodi præſertim morbi
 Scro
 Interdignus ſub hoc titulo
 m occipit, ceterum externam effi
 cendo, mox magno humoris
 nem perit, ceterumque ulcerofa
 tum continere ſolentem, e que
 no nova ſemper progignitur cruſta
 XCII
 huiusmodi gendi huius aff
 Un 3

SCHOL.

Et quidem hoc potissimum apud infantes, quibus sæpissime copiosa sua præsentia in intestinis, chylum laudabilem subtrahunt, atque lymphæ nutritiæ laudabilis defectum producant.

XC I.

Aridura membrorum particularis ordinariæ vel lesionem violentam, vel dolores arthriticos prægressos, pro causa agnoscit.

SCHOL.

Ab utraque enim causa antecedente sæpissime partes musculosæ artuum strictura spastica adeo afficiuntur, ut remittentibus etiam doloribus, sanguis cum lymphæ debito modo non transeat, ideoque lymphæ haud legitime secreta atque adposita, & sanguine non libere transfluente, totum membrum aridum & marcidum appareat: id quod aliquando arte promovetur, quando post casus, ictus, contusiones, vel sub arthriticis passionibus, externa remedia nimis calida, oleosa terebinthinata, succinata, & hujus farinæ alia, intempestive applicantur.

Affectus externi cutim deturpantes. Cruſta lactea.

XC II.

Cruſta lactea eſt defœdatio faciei ulcerosa cruſtacea humo-rosa, a lactis impuritate oriunda.

SCHOL.

Intelligimus sub hoc titulo illum affectum infantilem, qui solam faciem occupat, cutim externam afficit, in illa pustulas & pruritus producendo, mox magnam humoris lymphatico-ferosi congestionem & affusionem parit, crustamque ulcerosam crassam format, humorem spissiusculum continue fundentem, e quo ab aëre ambiente exsiccatum & inspissatum nova semper progignitur crusta flavescens.

XC III.

Subjectum generale hujus affectus sunt infantes.

Uu 3

SCHOL.

SCHOL.

Sola enim ætas prima infantilis deprehenditur huic affectui obnoxia, & quidem sub ipsa lactatione, dum post ablactationem haud facile oritur, nec ante illam præsens, post eandem persistit, sed ordinarie cessat, sub qua ætate habitus corporis spongiosus temperamenti sanguinei, aut sanguineo-phlegmatici particeps concurrere solet.

XCIV.

Subiectum speciale existit sola facies, ejusque cutis.

SCHOL.

Et quidem hoc, vel in totum, vel ex parte: siquidem non statim tota facies, sed ordinarie ab initio aliqua ipsius pars, in fronte, gena alterutra, aut mento, a pustulis ejusmodi occupantur, donec successu temporis sub scalptione ægrorum ulterius serpent, totamque faciem successive obsideant.

XCV.

Causa materialis proxima est lymphæ, falsedine serosa imprægnata, & inquinata.

SCHOL.

Cum enim serum falsum a lymphæ laudabili non semper satis cito sequestratur, hæc ab illo in corruptionem mucido-falsam trahitur, quæ partibus solidis sub suo transitu facile labem affricare potest, præsertim cum cutis tenera adhuc existat, & causæ accessorix suum quoque symbolum contribuant.

XCVI.

Antecedentem causam haud sine jure ponimus in ægotantium nutrimento, lacte nempe materno, aut nutricis, ejusque discrasia partim mucida & pingui, partim salina.

SCHOL.

Hoc nutrimentum tanquam principale atque primum, multoties quoque unicum, eandem lymphæ nutritivæ conditionem post se trahere valet, cum utique humorum dispositio nutrimentorum conditionem sequatur, ejusmodi infantes autem raro aliud præter lac muliebri nutrimentum accipiant: id quod etiam effectus a posteriori testatur, quando infantes post ablationem ab ipso malo ordinarie liberantur.

Dispo-

Disponunt autem lac maternum ad ejusmodi discrasiam partim cibi falsi dyspepti, partim potus nimis crassi, spissi & feculenti; partim denique vitæ genus, quo matres aut nutrices, vel in genere, vel ad minimum tunc temporis utuntur, sedentarium & minus mobile: unde lac quoque tam propter particularum heterogenearum accessum, quam propter sequestrationis earundem defectum corrumpitur ac alteratur, ut in corporibus tenellis molestos tales edat effectus.

XCVII.

Occasionalem causam constituere potest liberior aëris frigiduli usus aut accessus.

SCHOLA.

Hic enim præcipue circa caput & faciem largius admissus transpirationem liberiolem præpediendo, fecesum particularum salino-ferosarum tenuiorem, a lymphâ non modo impedit, sed inspissando lymphalem humorem, stagnationem ejus sub cute producit, atque ad discrasiam acrem falsam disponit.

Faciunt huc in specie sæpissime intempestivæ illæ capitis & faciei refrigerationes, quæ sunt post somnum, & sub somno excitatum atque perpeffum sudorem; quoniam sub somno & calore humores resoluti atque fluxiles ad corporis peripheriam feruntur, ibique a subsequente refrigeratione sub aura liberiole tanto facilius stagnationi, inspissationi & coagulationi subjiciuntur, unde subsequens illa corruptio falso-mucida primum suum ortum trahit.

Achores.

XCVIII.

Achores sunt levior species exulceratoria defædationis cutis, in summo capite, cum crusta spissiore, humorem spissiusculum fundente.

SCHOL.

Intelligimus hoc nomine itidem affectum infantilem, similis cum priore indolis: dum a stagnatione humorum lymphatico-ferosorum, eorumque discrasia falsa mucida in summitate capitis, ejusque capillitio, pustulæ & ulcuscula prorumpunt, ulcerosam & copiosam satis humiditatem fundunt, crustamque spissam, pruritu infantibus molestam, producunt.

XCIX.

Subjectum generale itidem constituit aetas infantilis, cum temperamento humidioris & succulento.

SCHOL.

Ratione ætatis tamen monendum, quod quidem infantibus lactentibus familiariter eveniant achores, sed non per lactationis tempus solum subsistant, verum partim diutius ad majores annos portrahantur, partim etiam ferius, & post ablactationem intra primum & septimum annum orientur.

C.

Subjectum speciale hujus affectus non est facies, sed solum summum caput.

CI.

Causa materialis eadem est, quam in antecedente affectu declaravimus.

SCHOL.

Lympha nempe, discrasia falsa seroso-mucida laborans, in summo capite stagnans, cutimque exulcerans.

CII.

Causa antecedens dependet a victus atque diætæ erroribus.

SCHOL.

Etiamsi achores non modo infantibus in genere, sed etiam lactentibus in specie familiares existant, nihilominus, cum etiam post ablactationem frequentius orientur, diutiusque durent, non solitarie causa quærenda est in lacte nutricis, aut materno, sed etiam in victu post lactationem usurpato, ita tamen, ut sæpius quoque prima quoad numerum ordinemque agendi causa a reliquiis lactis materni sit petenda.

CIII.

Reliquas causas occasionales proxime antecedentis affectus hic quoque applicare possumus.

Tinea

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea C

Tinea capitis.

CIV.

Tinea capitis non minus est ulceratoria cutis in summo capite defædatio, a sero acriore salso oriunda, ab antecedente tamen per varia accidentia diversa.

SCHOL.

Differt maxime hic affectus a præcedente in eo, quod, sicut ichores simplicem crustam exhibent ulcerosam, ita hæc nullam fere talem crustam spissam producat, sed cutis affecta magis intense rubeat, ichorosum liquorem, non adeo copiosum, fundat, mediocriter inflata sit ac turgeat, cuticula ipsa quasi niteat, & ita tenuis existat, ut leviore quoque motu scalptorio aut friatorio facillime abradatur, ex abrasa vero cuticula ichorosus humor fluat atque suberuentus, unde secedentibus etiam copiose squammulis furfuraceis, substrata cutis stigmata quasi cruenta sanguinea & ichorosa habet, e quibus, tanquam favo, ichor propullulat, & simul capillos quasi arrodit, & corrodit, ut in parte affecta stipularum instar & brevi eminentia appareant.

CV.

Subjectum generale non solum constituunt infantes, sed etiam aliquando adultiores.

SCHOL.

Quamvis enim ætati infantili hic affectus non plane insolitus sit, tamen ad eam non solitarie restringi potest, dum non minus aliquando adultioribus quoque satis molestus existit, & ab ætate puerili in proVectiorem extenditur.

CVI.

Subjectum speciale idem est, cum eo, quod sub antecedente affectu declaravimus.

CVII.

Distinguitur hic affectus a medicis in benignum & malignum.

SCHOL.

Quatenus nempe in uno alterove subjecto, vel causa graviores
Cofchwitzii Pathologia. X X accef-

accesserunt, majoremque cacochymicum statum induxerunt, vel per diuturnam durationem affectus pertinacior atque rebellis factus, curam haud ita facilem admittit, atque symptomatibus gravioribus stipatus, terminos capillitii forsan transcendit, ipsamque aliquando frontem occupat, faciemque deturpando, valde molestus existit: quem affectus gradum ordinarie sub titulo, *des bösen oder Erb-Grindes*, indigitare solent.

CVIII.

Causæ materiales, tam proximiores, quam remotiores, generaliter & essentialiter eadem sunt, quas sub acboribus adesse diximus.

SCHOL.

Adest enim humorum lymphatico-ferosorum discrasia falsa; specialiter tamen hæc differentia adesse videtur, quod major culpa sero, quam lymphæ puriori sit adscribenda, ideoque in capitis tinea major materiæ peccantis acrimonia salino-ulcerosa occurrat, unde quoque ea dependet differentia læsionis, quod in hoc affectu cutis magis erosa ac foraminulis pertusa, & capilli abradi existant, nec non humor magis saniosus & ichorosus fundatur, qui non crustam aliquam spissiore & glutinosam format, sed potius furfuraceas secessiones, cum cutis substrato rubore, post se relinquit.

CIX.

Causam antecedentem merito hic ponimus in universaliori statu corporis cacochymico.

SCHOL.

Deprehendimus enim ordinarie, hoc adfectu laborantes dispositione corporis valde depravata frui, nec causam hic simpliciter in vitæ erroribus quærendam esse, sed in confluxu quasi causarum huc concurrentium: cum magis magisque ad talem statum disponant temperamentum valde phlegmaticum, vitæ genus, diætæ & victus crassior, aër rigidior, transpirationem impediens, aquarum salinarum stagnantium aut graviorum usus, hæreditaria dispositio, variæque aliæ causæ.

Scabies.

Scabies.

CX.

Scabies est cutis defœdatio chronica per pustulas ulcerosas saniosas, pruritus maximum producentes, ab acrimonia salsa humorum oriunda.

SCHOL.

Sicut antecedentes, ita non minus hic affectus corruptionem falsam humorum agnoscit, seque dignoscendum sistit, per pustulas magis aut minus saniosas, atque materia fœda repletas, quæ satis diu ægro-
tantes molestissimo pruritu fere in toto corpore angunt vexantque.

CXI.

Distinguitur scabies in siccam, humidam, atque ferinam.

SCHOL.

Dependet tota differentia inter siccam & humidam scabiem a majore aut minore copia humoris, in pustulis, scabiem constituentibus, inclusi, a quo in majorem aut minorem molem elevantur, & ambitum modo angustiorem, modo latiore formant.

De ferina scabie notandum, quod proprie pertineat ad scabiem siccam, cujus speciem subalternam constituit, quæ aliquando pro diversitate temperamentorum, aut individualis acris & salis discrasie humorum, ortum capit.

CXII.

Subiectum scabiei sicca constituunt temperamenta sicciora, nec non quoad ætatem, persona magis seniores.

SCHOL.

Temperamentum puta cholericum & melancholicum, & ubi hæc temperamenta cum aliis aut inter se invicem miscentur, ita tamen, ut purioribus illis sicca scabies vero nomine familiaris sit, & prout major aut minor discrasia falsa concurrat, ad ferinam inclinet.

Seniores præ junioribus propter majorem inclinationem ad siccitatem fibrosarum partium, & spissitudinem humorum, magis ad eorundem impuritatem falsam, consequenter hunc ejus effectum, dispositæ existunt.

XX 2

CXIII.

CXIII.

Humida scabiei magis subjiciuntur humidiora individua, de temperamento phlegmatico & sanguineo participantia.

SCHOL.

Hæc enim majore humorum abundantia turgent, & laxiore corporis habitu gaudent: Quoad ætatem vero nulla præcise ætas præ alia scabiei in genere obnoxia est, sed cujuscunque ætatis personæ ab illa corripuntur.

CXIV.

Speciale subjectum est cutis in corporis peripheria.

SCHOL.

Excipitur tamen hic solum caput, in quo, licet totum reliquum corpus cum artubus scabies obsessum sit, nullæ hnjus generis pustulæ observantur.

CXV.

Causa materialis proxima est lymphæ discrasia falsa corrupta.

SCHOL.

Hæc enim mucidior & spissior facta, sub reliquo humorum circulo ad glandulas subcutaneas delata, & sub stagnatione, quam hic subit, ad corruptionem falsam ulcerosam devoluta, qua cutim in continuitate sua lædit, erodit, pustulasque producit.

CXVI.

Causam antecedentem proximiorum iterum querimus in nimio diuturno feri falso-sulphurei, cum lymphæ connubio, & impedita utriusque tempestiva secretione.

SCHOL.

Unde, si jam in peripheria cutis stagnat, a particulis sulphureis & salinis, motus intestinus subtiliter fermentativus excitatur, falsam & ulceratoriam illam corruptionem producens, atque fermentativam suam indolem in eo manifestans, quod per contagium ulterius propagari possit.

CXVII.

Remotiores cause antecedentes, æque ac occasionales, sunt varia, & quidem tales, quæ vel feri falsi copiosum proventum

ac generationem promovent, vel secretionem & excretionem ejus impediunt.

SCHOL.

Favent autem generationi copiosæ seri, alimenta multa falsedine imbuta, aquæ impuriore falsæ, unde ab experientia comprobatum habemus, quod regionum illarum maritimarum, aut aliarum incolæ, ubi victus crassior falsus in usu est, & cibi saliti, fumoque indurati, copiose ingeruntur, aquæ etiam de marina falsa, ex propinquitate locorum ad maris littora, multum participant, præ aliis hoc morbo adficiantur, & scabies illis morbus quasi endemius existat.

Ad impeditiorem seri falsi in corpore generati excretionem faciunt omnes illæ causæ generales externæ, quæ transpirationem periphericam prohibere possunt, atque partim poros cutaneos stringendo, partim humores sub cute hærentes lymphatico-serosos inspissando & coagulando symbolum suum conferunt; quo nomine huc referimus aërem minus temperatum ac rigidum frigidum, vel in genere, vel specialiter quoque illis regionibus, de quibus modo diximus, familiarem, quo vel temporarie saltem pori constringuntur, humoresque incrassantur, vel perpetuam quasi talem dispositionem nanciscuntur, ut tanto promptius ejusmodi læsiones inde oriuntur.

Ad occasionales & externas causas pertinet partim contagium, per conversationem cum personis scabie infectis, & familiarem stropholorum, lectorum, vestimentorum, usum: partim peculiaris sordities, aut rerum lanearum pinguium tractatio: unde videmus, sartores in specie hoc morbo præ aliis inquinatos.

Intertrigo.

CXVIII.

Intertrigo est levis cuticula summa excoriatio, cum ipsius a cute substrata secessione, ab acrimonia seri oriunda.

SCHOL.

Remota enim ac secedente cuticula, cutis substrata rubra & subcruenta adparet, cum dolore, humorem tenuem salsum per poros fundens, qui sæpe vicinas quoque, quas tangit, partes arrodit.

CXIX.

Subjiciuntur huic adfectui partim infantes, partim adultiores persona, præsertim obesa, sero falso abundantes, aut ad multos sudores prona.

CXX.

Speciale subjectum existunt diversa corporis nostri regiones.

SCHOL.

Sic infantibus familiaris est hæc molestia, post aures, circa collum & axillas: senioribus autem æque ac pueris circa inguina, femora, & scrotum, digitosque pedum, cum dolore sæpe satis molesto atque pruritu.

CXXI.

Causa materialis immediata & proxima est serum falsum.

SCHOL.

Et quidem hoc non æque in toto corpore abundans, aut speciali discrasia laborans, sed potius in loco affecto sub sudoris forma excretum, ibique justo diutius detentum, nec satis cito desiccatum; quando enim partes carnosæ & cutaneæ sibi invicem fortius adjacent, a transpiratione perpetua sudor intra cutis complicationem colligitur, & sub motu partium attritorio cuticulam emolliendo & detrudendo, excoriationem illam causatur; quo facto, novus humor serofus continue stillat, cœptamque semel excoriationem fovet: unde quoque sub moderata desiccatione, vel per linteamina molliora, vel per pulveres exsiccentes commodissime tollitur. Apud infantes teneriores & ætate minores in partibus pudendorum aliquando, imo ordinarie, non æque sudor, sed urina, hanc materialem causam constituit.

CXXII.

Occasionalis causa in adultioribus ut plurimum est obesitas, & ab hac dependens motus partium sub ambulatione attritorius, quo sudatio plus, quam par est, promovetur; quam obesitatem quoque haud raro apud infantes accusare licet.

Impe-

Impetigines & serpigines.

CXXIII.

Impetigines sunt exanthemata leviora, ex pluribus minoribus pustulis quasi in cumulum collectis, hinc inde in cute nascentia, & quando latius serpendo ulterius progrediuntur, serpiginum titulum obtinentia.

SCHOL.

Utplurimum hæc exanthemata sicca sunt, ardore atque pruritu molesta, & tandem in furfures quasi secedentia, vulgo sub nomine der *Zittermähler*, *Zetrefesen*, *Schwinden* oder *Flechten* nota: aliquando in humidioribus subjectis humorem falsum tenuissimum insensibiliter fundunt, quo intuitu etiam latius serpere solent.

CXXIV.

Cutis in toto corpore subjectum speciale constituit.

SCHOL.

Nulla enim ipsius pars excepta manet, quin aliquando ab his exanthematibus fatis diu durantibus, cutimque defœdantibus obfideatur.

CXXV.

Causam materialem esse agnoscimus serum tenue, paucum & acre.

SCHOL.

Hoc in specialissima quadam cutis particula collectum, & sub cuticula stagnans, hanc attollit, atque sub illa mora temporis quasi exsiccatum, cuticulam a cute elevatam secedere facit, furfuresque format.

CXXVI.

Occasionales cause ut plurimum sunt corporis exastuaciones, easque sequentes repentina refrigerationes, præsertim a potu frigido, repente hausto.

SCHOL.

Hinc fit, ut quasi sub horripilatoria & vaga peripheriæ constrictione portiunculæ feri acrioris tenuis & falsi hinc inde sub cuticula incarcerentur ac detineantur, & in auras avolante portione fluida, residua portio salina in forma sicca quasi remaneat, dictumque effectum producat. CAP.